

СВЕШТЕНИК ПАВЛЕ ГУМЕРОВ

ДОМАЋА ЦРКВА

Породични живот у савременом свету

Издавач: ОЧЕВ ДОМ, 2008.л.Г. Београд.

Ова књига је преузета из књиге *Породични живот у савременом свету*, издавач ОЧЕВ ДОМ, 2008.г. Београд, и ОБЈАВЉУЈЕ СЕ БЛАГОВОЉЕНИЈЕМ ИЗДАВАЧА, НА ЧЕМУ МУ СЕ БРАТСКИ ЗАХВАЉУЈЕМО, НЕКА ГА БЛАГИ БОГ ЗА ТО НАГРАДИ!

Ову књигу, као и друга њихова издања, можете поручити код издавача на телефон: 063/328-003

ЖЕНИК И НЕВЕСТА

На самом почетку морам да вас упозорим да не желим да се приказујем као велики стручњак у стварима породице и брака али, као породични човек и, осим тога, као човек који носи свештенички чин, имам неке мисли о овој теми које бих хтео да поделим с вама.

Често људи постављају питање: "Да ли је у наше време уопште могућа породична срећа?" Човек стално слуша о разводима и избегавању људи да ступају у брак.

Хришћанска породица се понекад назива домаћом Црквом. А мисија те Цркве је да доноси људима светлост, да проповеда истину, да постоје јаке и срећне породице где људи верују у Бога и воле једни друге.

Ни за кога није тајна да установа брака у наше време доживљава дубоку кризу. Према резултатима истраживања које је спровела Светска здравствена организација - "Понашање деце школског узраста у здравственом погледу", више од 40% адолесцената у нашој земљи у узрасту од 13 до 15 година већ води полни живот. Центар за социологију образовања Руске академије образовања спровео је анкету међу 3000 ученика седмих и једанаестих разреда. Испоставило се да само 36,2% ђака није увучено у тај рани блуд.

Када људи воде полни живот ван брака они изопачавају божанску замисао о благодатном животном савезу, сводећи све на чулно-физиолошко начело и одбацујући духовне и социјалне циљеве. Када дође време за брак ти млади људи немају потребу за породицом: са чулном страном су већ упознати, а на одговорност и напоре за добро породице нису научени¹.

ОвOME треба додати разорно деловање медија где је брачна веза изложена подсмеху и презиру, где се пропагирају "слободни односи" и неверство, па се чак и сама помисао на могућност љубави у законитом браку сматра смешном и бесмисленом.

У времену између два пописа (1989-2002) за 40% се повећао број људи који никада нису били у браку. И таква ситуација није само код нас. Она је данас типична и за западне земље. На пример, у Шведској 70% становништва никада није имало породицу и не намерава да је стекне. Узгред, тамо су забранили рекламни спот "Мекдоналдса", у којем жена помаже мужу да се спрема за посао, пружа му шољу кафе и везује му кравату.

Стручњаци шведског Националног савета за рекламу оптужили су произвођаче да у односу према жени експлоатишу стереотипну слику домаћице.

Све је то, наравно, последица еманципације. На Западу је таква еманципација какву код нас, у Русији, хвала Богу, нисмо ни сањали. Уопште, савршено је добро познато: када жена почиње да се бори за равноправност и једнакост с мушкарцем то значи да она нема срећан лични живот. Цела та борба је немоћни протест против неуспеле судбине и потајна жеља за једноставном женском срећом.

Једном је протојереја Димитрија Смирнова позната јавна радница Јекатерина Лахова позвала да наступи у Државној думи пред женама. И тако се у сали Думе окупило око хиљаду и по жена-посланика, представница власти из целе Русије. Отац Димитрије је неко време, док су оне излагале, размишљао шта да им каже. Тада му сину мисао и он им се обрати:

- Драге жене, ето ви се све овде залажете за равноправност с мушкарцима. По фризурама, по спољашњем изгледу, по фигурама је видео да су то све веома јаке жене.

- Говориле сте о политици, о еманципацији. Али замислите на тренутак да ћете кроз недељу дана срести мушкарца, правог витеза који је и физички и психички и по свим осталим својствима јачи од вас. И он ће вам рећи: "Ја те волим, остави све и пођи са мном". Сигуран сам да ће свака од вас поћи.

По дворани се разлеже жагор, а затим се зачу: "Да!!!" И тада је отац Димитрије рекао:

- Да, ето видите, то је нормално, то је правилно. Ви сте почеле да се бавите политиком у складу с вашим особинама. Али то се догодило зато што вам није успео лични живот. Ви или нисте удате, или сте разведене, или вам муж није одговарајући. Ето тиме се све објашњава.

Али ми смо се мало удаљили од теме. Постоји још један узрок због којег се у нашој, рекло би се, традиционалној земљи, склапа све мање и мање бракова. Тај узрок се, по мом мишљењу, састоји у патолошком страху који је обузео друштво. Људи стално осећају своју незаштићеност. Боје се свега: да не изгубе посао, здравље, да не остану без пензије, боје се да неће моћи да издржавају породицу, боје се просто да верују једни другима и чак се боје да се осмехују. Наравно, све је то објашњиво и разумљиво: срушила се совјетска империја где је човек барем некако осећао социјалну заштићеност, но у замену за то ништа није створено. Људи су пометени као овце без пастира. Али, с друге стране, не смемо се тако препуштати страху. Бракови су се склапали и у далеко теже време за земљу. После Великог отаџбинског рата, напротив, био је бум наталитета, људи који често нису имали чиме да исхране своју децу узимали су да издржавају и васпитају децу

чији су родитељи погинули у рату. Питање демографског раста уопште није повезано с благостањем земље (пример за то су Кина и друге источне земље). За верника питање несигурности за сутрашњицу уопште не треба да се поставља. На многим и многим примерима из живота мојих познаника могу да кажем: ако Господ даје децу Он даје могућност да се она и издржавају.

И у закључку мало бројки. Само 1913. године на 95 милиона православног становништва свети Синод је регистровао око 4000 развода. Крајем века становништво је порасло приближно за 1,5 пута, а број разведених бракова за 240 пута! Према данашњој статистици у Русији годишње на сваких 100 склопљених бракова отпада 80 развода.

Страшна бројка. Нажалост, и у православној средини примећујем извесно смањење венчања међу младим људима.

Очигледно је да је општи страх од брака дошао и до Цркве.

Како је говорио јунак филма *Кавкаска заробљеница*, "ми још увек лоше васпитавамо нашу омладину, врло лоше. Код нас је невероватно неозбиљан однос према браку".

ЉУБАВ И ЗАЉУБЉЕНОСТ. ПРВОБИТНА ЉУБАВ

Сви знају за изразе: "У темељу брака треба да буде љубав", "Треба се женити и удавати из љубави а не из рачуна" и тако даље.

Када људи тако говоре они сами не размишљају шта подразумевају под речју *љубав*. Јер у руском језику (за разлику, на пример, од старогрчког) реч *љубав* је претерано широка, сувише универзална. На пример, ми кажемо: "волимо маму", "волимо сладолед". Да и не говоримо о вулгарном изразу "водити љубав".

Да бисмо схватили шта је то права љубав је ли она могућа пре брака, обратимо се Светом Писму. Ево како одређује љубав апостол Павле *Љубав дуго трпи, благотворна је, љубав не завиди, љубав се не горди, не надима се, не чини што не пристоји, не тражи своје, не раздражује се, не мисли о злу. Не радује се неправди, а радује се истини, све сноси, све верује, свему се нада, све трпи. Љубав никад не престаје* (I Кор. 13,48). Запамтите ове речи јер ћемо се на њих још много пута враћати. Ово је, наравно, одређење идеалне љубави, њен максимум, али ако размислимо је ли могућа таква љубав пре брака између женика и невесте, схватићемо да није. Према апостолу Павлу љубав мора бити: жртвена (*дуго трпи, благотворна је... не раздражује се*); да не тражи своје, то јест, треба волети не због нечег већ просто тако (*не тражи своје*). Они који воле морају да верују једно другоме (*све верује, свему се нада*).

И, најзад, **љубав мора бити вечна** (*никада не престаје*). Разуме се да пре је брака све те услове истинске љубави немогуће испунити. Не може се заволети жртвеном, свепраштајућом и вечном љубављу ако још ниси упознао човека, ниси се научио да опрашташ, да нешто жртвујеш, ниси се

научио да се бориш за љубав. А то је могуће тек ако прође неколико година. У том смислу љубав пре брака није остварива. Могућа је заљубљеност, узајамна приврженост и симпатија. Само у браку осећање оних који воле може проћи проверу "ломљивости". Љубав је лепо дрво које расте из семена и даје плодове. Али семе није дрво и зато оно првобитно осећање које имају женик и невеста још увек се не може назвати правом љубављу.

Заљубљеност је својствена ватрениости осећања. Заљубљеном се чини да је спреман да воли до гроба, да ће умрети без вољене особе, али та осећања још увек нису прекаљена и нису проверена временом.

Да бисмо схватили шта је то заљубљеност, навешћу пример. Једна девојка која је имала нешто више од двадесет година, три пута је секла вене зато што ју је вољени оставио. Рекло би се, ето то је права љубав.

Када су девојци говорили да је још увек млада, да ће она још бити срећна, она је одговарала: "Без њега мени нема живота, ја нећу да живим без њега. Или ћу ја бити с њим или мене неће бити". Након неколико година она се удала, родила двоје деце и већ 15 година живи у срећном браку.

А ове тако несрећне епизоде из своје младости она се сећа отприлике овако: "Хвала Богу што је мама тада дошла раније с посла и ја сам остала жива. Каква сам само била будала - хтела сам да умрем због такве глупости".

Сложићете се да велику и неземаљску љубав човек неће назвати глупошћу чак и после много година. Ради истинске љубави се не умире, ради ње се живи^[1].

Поменућу још један пример сада већ из руске класике. Њега наводи у својој књизи *Једном и за цео живот* мој друг из богословије свештеник Илија Шугајев (узгред ову књигу саветујем свима да прочитају). "Николај Василевич Гогољ као православни човек, одлично је познавао један закон духовног живота: *дубина доживљаја, унутрашња снага осећања никако не зависе од снаге њиховог испољавања*. Томе је посвећена новела великог писца 'Старовременске спахије'.

Јунаци повести су старе спахије Атанасије Иванович и Пулхерија Ивановна. Њихов равномеран живот подсећа на 'дивну кишу', 'која раскошно шуми ударајући по лишћу на дрвећу, текући потоцима који жуборе и изазивајући дремљивост у вашим удовима...' Сви дани су протицали једнако, Пулхерија Ивановна је унапред знала све жеље свога мужа и оне су се тренутно испуњавале. Али ближи се крај Пулхерије Ивановне. Све њене мисли пред смрт су само о свом супругу. Она даје последња упутства економки како да се брине о Атанасију Ивановичу. За време сахране Атанасије Иванович је ћутао као да не разуме шта се догађа. Тек кад се вратио кући почео је да јеца јако и неутешно. Врло брзо након сахране приповедач је отишао са малог салаша где су живели описане спахије и на крају поново посећује то место, а идући путем у госте код Атанасија Ивановича, размишља:

'Пет година је прошло од оног времена. Како само тугу не односи време? Каква страст се може одржати у неравноправној бици с њим?'

Даље писац наводи пример који показује да чак и најјачу страст лечи време.

'Познавао сам једног човека који је био у најбољим годинама младости, пун истинске племенитости и врлина, познавао сам га кад је био заљубљен нежно, страшно, жестоко, бескрајно, али, скромно и преда мном, готово на моје очи, предмет његове страсти - нежна девојка, прекрасна као анђео - била је погођена незаситом смрћу. Никада нисам виђао такве ужасе душевне патње, такву махниту и силну тугу, такво прождируће очајање, који су потресали несрећног љубавника (заљубљеног - П. Г.). Никада нисам мислио да би човек могао себи да створи такав пакао у којем ни сенке, ни лика, ни ничег што би иоле личило на наду... Трудили су се да га не испуштају са очију; од њега су склањали сва оруђа којима би могао да се убије. Након две недеље он је одједном победио себе: почео је да се смеје, да се шали; дали су му слободу, и прво за шта ју је употребио било је да купи пиштољ. Једног дана пуцањ који се изненада разлегао ужасно је преплашио његове рођаке.

Они су утрчали у собу и угледали су га како лежи на поду, са смрљаном лобањом. Лекар који се ту задесио, о чијој се вештини дуго и свугде говорило нашао је на њему знаке живота, нашао је рану која није била смртна и он је, на запрепашћење свих, био излечен. Надзор над њим повећали су још више. Чак на сто поред њега нису стављали нож и трудили су се да удаље све оно чиме би могао себе да повреди; али он је ускоро нашао нову прилику и бацио се под точкове кочија које су пролазиле. Смрскале су му руку и ногу али он је опет био излечен'. Као што видимо, описане патње су заиста ужасне. Али наједном Гогољев тон се нагло мења. Годину дана после тога видео сам га у једној дворани са пуно људи: седео је за столом, нешто је говорио петицуверт (коцкарски термин П.Г.), покривши једну карту, а иза њега је стајала, налактивши се на наслон његове столице, његова млада жена, слажући његове карте'. Дакле, махнита и силна туга, страшна патња, два покушаја самоубиства, али свега након годину дана - све је добро, он има младу жену, срећан је, весели се, све је заборавио! С таквим мислима аутор иде у госте код Атанасија Ивановича. Пет година... Па он је вероватно већ давно заборавио своју супругу! Атанасије Иванович служи свог госта. На крају стављају на сто мнишке (нешто слично ваљущцима са сиром). И ту се догађа нешто сасвим неочекивано за госта. То је оно јело које је по... по... покој... покој...' - Атанасије Иванович не може да заврши ту реч из његових очију су бризнуле сузе и он јеца исто онако неутешно као што је јецао после сахране. Време никако није могло да ослаби бол губитка вољеног човека!"[2]

Заљубљеност је када човек воли пре ради себе, због нечег. На пример, због памети, лепоте, племенитости, али је то спољашње осећање, јер је њима очаран, то је умишљено стање. Да бисмо научили да волимо ни за шта, треба да, како се каже у Посланици, поједемо с човеком пуно соли. Чак и када заљубљени одузима себи живот због љубави, он хоће да покаже свима: Гледајте како сам несрећан, хоће да изазове сажаљење околине. Заљубљеност је дивно доба, човек лети као на крилима, стално мисли о вољеном, хоће стално да буде поред њега. Све што смо рекли не одриче чињеницу да женик и невеста могу да воле једно друго. Без узајамне наклоности, без симпатије и узајамног привлачења не може се ступити у брак. Наравно, животни сапутник [брачни друг, супружник] се не може бирати као нека ствар на пијаци: плусеви, минуси, цена, квалитет. Срце такође треба да учествује у избору, али и глава се не сме губити. Навешћу једну кратку причу о младићу који је веома рационално и прагматично пришао избору невесте и о томе шта је из тога

испало. Овај пример као да илуструје пословицу: "Човек снује, Бог одлучује". "Један младић, назовимо га Пеђом, од ране младости је испољавао разборитост која није била својствена његовим годинама. Нагледавши се примера својих пријатеља који су се малтене из школске клупе женили, затим су се исто тако брзо разводили, он је почео скептично да се односи према речима 'брак из љубави'. И одлучио је да ако ичега, а оно љубавне страсти неће бити. И заиста, све је у Пеђином животу било мирно и одмерено. Захваљујући памети, снази воље и чврстом познавању онога што хоће од живота, Пеђи је успело да добије добар посао у фирми у успону. Успешно започевши каријеру, помислио је да му је ето и време да се ожени - хтео је угодност домаћег о живота, а и уопште без жене се осећао некако непотпуним. Бирао је дуго.

Прва кандидаткиња за улогу невесте била је Вера. Вера је била другарица његове сестре и изгледа да није била равнодушна према Пеђи. Пеђа је бележио плусеве: весела, никада не гњави, паметна, добро се понаша у друштву, с таквом га није стид да се покаже пред светом. Почео је опрезно да се удвара Вери, али је ту открио и минусе. Вера је сувише страствена, сувише склона заносима, с Пеђом иде руку под руку, а сама хвата погледе пролазника мушкараца. Пеђа је мало ближе осмотрио потенцијалну невесту и ускоро је Вера била одбачена.

Следећа Пеђина пријатељица постала је Жана, колегиница с посла. Она је, за с разлику од Vere била озбиљна и темељна. Али с њом је Пеђи ускоро постало "с досадно. Ипак нешто мало романтике жени није на одмет. Тако је отишла и | ова службена романса.

И на крају се Пеђа упознао са Љубом. Испоставило се да Љуба одговара свим његовим захтевима - паметна али не и мудријашица, начитана, лепа, женствена, сталоженог и пријатног карактера. А када је Пеђа дошао код ње у о госте и најео се колача које је испекла Љуба, избор у корист нове пријатељице био је коначан.

Ствар се ближила свадби. Али време припреме за свадбу код Пеђе се подударило са врло тешким периодом на послу. Пеђа је до краја био исцрпљен и готово да је добио нервни слом. И тада је одлучио да промени атмосферу, да се одмори од свега и од свих, али не поред мора, нити поред реке - кренуо је у викендицу, и то не у Подмосковску, већ далеко, у некој забити. Управо се тамо све и догодило. Пролазећи колима поред железничке станице угледао је како са перона силази девојка - мршава, крхка, и, јадница, носи огромну торбу и велики кофер, Иако је себе сматрао човеком који је у највећој мери прорачунатим, Пеђа је ипак осетио да он још има и срце. Зауставио се поред девојке и понудио се да је поведе. - А ја вас се сећам - изненада рече она. - Ваша викендица је готово поред куће моје баке. Идемо у истом правцу.

Сада се и он ње сетио - када је последњи пут долазио вамо код старице сусетке је у гостима била неспретна, стидљива шипарица смеђе косе. Како се звала, наравно, није га интересовало. А шипарица се звала Наташа, а сада је то била симпатична и витка девојка, још увек помало стидљива.

Док су се возили Наташа је причала да се бака разболела, али да категорички одбија да оде у град на лечење.

Наташа је сматрала да је бака у праву: не може се човек одвајати од свог тла, од родног краја, а тим пре да одлази из родног села где је проживела цео живот у велики и за њу непријатни град.

- Како то? - узвратио је Пеђа - А како ће она тамо сама? То није разумно! Треба да је наговорите.

- Ја сам и сада дошла код баке да она не би била сама, мало ћу живети код ње колико треба и надам се да ће јој се здравље побољшати. А ради властите удобности наговарати човека да ради нешто што он неће, то нећу чинити.

Пеђа је довезао Наташу до куће, помогао јој је да унесе торбу и кофер и Наташа му је чврсто и срдечно стисла руку.

- Хвала! Не могу да замислим како бих ишла са овим по сунцу. Сутрадан је Пеђа схвативши да сусеткама може затребати помоћ у домаћинству, у којем нема мушке руке, навратио у госте. Али, заправо, како је сам затим причао, просто је хтео поново да се мало дружи с Наташом. Пеђа нипошто није себи хтео да призна да је девојка оставила на њега јак утисак. Она се уопште није уклапала у његове стандарде: још увек је јако млада, никакве темељности, никаквог домаћинског смисла, само романтика у очима. Али те очи су биле тако ведре и добре да је Пеђа почињао одједном да говори комплименте осећајући да они не потичу из ума већ из срца. Њему се догодило нешто чудно, чему се Пеђа и сам, затим када се сећао тога, чуддио - он је потпуно заборавио да има невесту. Љубоморно је пратио није ли се Наташа зближила с неким од првих момака у селу, али она се ни са ким није дружила и ако је са свима била љубазна. 'Вероватно има неког у Москви' - мучио се Пеђа. Једном није издржао и отворено је питао Наташу има ли вереника.

- Ма не - безбрижно је одмахнула руком она. - Ко ће мене овакву да узме!

И ту Пеђа изненада извали: - А шта ако те ја узмем? - и малтене је пао са сто лице, чудећи се самом себи шта је рекао. Наташа је била врло природна, она још није научила да скрива своја права осећања од људи и Пеђа је то схватио по њеном лицу да је девојка срећна.

Мада му је она узвратила да се Пеђа, наравно, шали.

- Не, не шалим се. Удај се за мене. И она је пристала.

И управо тада се Пеђа сетио Љубе коју је оставио у Москви. Целе ноћи није заспао, најзад признавши себи да му се догодило нешто чему се он тако подсмевао и што је сматрао нижим од свог практичног ума. Заљубио се до ушију као усхићени дечак и не може да живи без Наташе. А Љуба? Она му се сада чинила тако туђом. Зар ће моћи да живи са женом која му није блиска? Али испало је тако да је понудио брак одједном двома женама. И сада је раскинути с једном од њих значило нанети јој велики бол, показати се као подлац. Он, наравно, никада не би увредио Наташу али и Љуба ништа није била крива. Ситуација је била безизлазна, а Пеђа је навикао да код њега безизлазних ситуација нема, он је све превладавао, увек је налазио решење, али сада се осећао потпуно беспомоћним. Признао је себи да се сувише дуго уздао само у себе, у своје расуђивање

што, истина, и није било утемељено. Сада ће морати да тражи савет. И одједном се у њему појавила жеља да пође у Цркву која се налазила преко пута његове викендице.

Пећа је стално пролазио поред Цркве, пар пута је свраћао унутра из радозналости на дватри мунута, а сад је одлучио да одстоји целу службу. Тако је и учинио. За време службе је осетио смирење и осећај да ће се све решити.

Затим је пришао свештенику, и савладавајући осећање стида, испричао му свој случај.

- У основи брака мора бити љубав - рекао је свештеник. - Ми се женимо и удајемо да бисмо заједно с вољеном особом ишли кроз живот, делили и радости и туге, спремни да преузмемо на себе невоље вољеног, а не ради престижа или удобности. Вама се чинило да поступате разумно, бирајући невесту као неку ствар која је потребна у домаћинству, а заправо поступили сте брзоплето и обманули сте човека. Шта би се десило ако бисте заволели другу као већ ожењен човек? Сада још увек није тако страшно. Али морате да почнете да се појачано молитите и тражите од Бога помоћ. Ја ћу се такође молити за вас и за обе ове девојке.

Пећа је за цео живот запамтио речи свештеника и затим је говорио свим својим познаницима: Треба се женити само из љубави. А решило се све крајње и неочекивано за Пеђу. Вративши се у Москву, дуго је скупљао храброст да отворено поразговара са Љубом, али је она прва дошла код њега.

- Знаш - рече она - јако ме је стид, али за ово време које сам провела без тебе о много тога сам схватила. Опрости ми, али мени се чини да те ја не волим толико да би постала твоја жена. Сасвим недавно и неочекивано, потпуно случајно сам срела свог старог пријатеља с факултета. Разумем, сада ми се чини да сам га увек волела, једноставно нисам до краја схватила своја осећања. Сада се поново срећемо...

- Треба ли да кажемо да је Пећи пао камен са срца? Веровао је да се Љубин пријатељ није нимало случајно појавио, већ по његовој молитви. Тако је Пећа постао верник.

Ускоро се оженио Наташом. Не може се рећи да код њих све иде увек глатко, али они воле једно друго и то спасава њихов брак у свим животним незгодама. Они су срећни"[\[3\]](#).

А сада о рачуну. Је ли могућ брак из рачуна и може ли он бити срећан? Моје мишљење је да је женити се непромишљено, без укључивања мождане масе (то јест, без разумног сагледавања), исто тако несмотрено, као и ступити у брак без икаквих осећања према другоме.

НАПОМЕНЕ:

1. В. В. Лебедев Постани срећна, стр. 56.
2. Свештеник Илија Шугајев, Једном за цео живот, Москва, 2005. (на србском у Да двојеједно буду, Образ светачки, Београд, 2007.)
3. В. В. Лебедев Постани срећна, стр. 36-40.

ИЗБОР ЖИВОТНОГ САПУТНИКА (ОНО НАЈВАЖНИЈЕ)

Избор своје половине једна је од најважнијих ствари у човековом животу. Али управо се према овом питању људи понекад односе крајње неозбиљно. То чине тако као да пре њих нико никада није стварао породицу и они то чине први пут. Како бирати? Почећемо од особина које хоћемо да видимо у будућој супрузи (будућем супругу).

Наравно, сви људи су различити, нема двоје једнаких.

И свако мора да тражи бар по оним критеријумима који се управо њему чине најважнијим и најнеопходнијим. Зато се нећемо сувише на томе подробно задржавати. Обично, када се држи предавање на тему породичних односа, предавач моли присутне да наведу својства будућих изабраника. Сада такве могућности нема зато ћу се задржати само на неким.

Почнимо од избора невесте. Достојевски је овако размишљао: "Каквом да се оженим - лепом или добром? Оженићу се добром да би ме волела и чувала". Мислим да је многима позната руска пословица: "Бирај што топлију бунду, и што бољу жену". Једноставно спољашњи изглед не треба да буде главна ствар. Лепота, богатство, моћ, слава - све су то ствари непостојане у свету а брак је вечност.

Преподобни Амвросије Оптински је говорио: "Где је добар глас тамо је и ђаво". То јест, где има дима, има и ватре". Исто се може рећи и о телесној лепоти. Леп човек је врло често размажен пажњом супротног пола и пати од претерано високе оцене самоме себи. Често мушкарац хоће да има поред себе лепу жену зато што то ласка његовом самољубљу. Говорећи савременим језиком мушкарци се често хвале једни пред другима: ја имам најлепша и најбоља кола, заборављајући да крадљивци отимају првенствено управо престижне и скупе аутомобиле. Човек који бира жену због лепоте може врло брзо да остане без ње.

Такође не треба заборавити да је љубомора једно од најнеконтролисанијих осећања.

Постоји овакав израз: улазе у брак не због врлине, већ због недостатака. Треба објективно оценити: има ли их много, који су најстрашнији, може ли се човек на такве недостатке навићи? Ето зашто разум не треба да буде заслепљен страху. Човек који је изгубио главу од заљубљености не може бити објективан, он се, говорећи духовним језиком, налази у прелести, то јест, он је прелешћен. Зашто је потребно знати и оценити недостатке вољене особе? Да бисмо схватили да ли ћемо моћи да носимо такво бреме. Верујте, преваспитати човека је задатак готово немогућ. Веома је важно гледати на то из какве је породице ваша изабраница, ко и како ју је васпитао. Ако је она у сукобу са родитељима, тај сукоб ће обавезно проћи и у вашу породицу.

Уосталом, исто то се односи и на избор младожење. И на крају оно најважније. Девојка мора бити исте вере као и ви и пожељно је исте националне културе. Иако постоје другачија мишљења о

овоме, ја сматрам да је уцрквенисти супругу (или супругу) задатак изузетно сложен и брод породичне среће може од ту стену да се разбије. Сен-Егзипери је писао да "они који воле морају да гледају не једно на друго, већ на исту страну". А за нас је та страна источна (олтарска) најважнија: једна вера, један Бог. Опет понављам, питање васпитања деце у породици где нема јединства вере веома је проблематично. Зашто сам почео да говорим о националној култури? Прво, у основи сваке културе је култ (религија).

Друго, навешћу пример. Изасланици кинеског цара дошли су први пут у Европу и видели су слике насликане уљем. На њима су били приказани коњи, пејзажи, мртва природа, портрети, али Кинези нису видели слике, они су видели само бледе мрље^[1]. Они су навикли на другу културу где није било таквог сликарства. Могуће је да човек друге културе неће видети оне ствари које видите ви. И ако, ограђујем се, ово је питање спорно и разлика култура није озбиљан недостатак.

Нешто стално причамо о женама и невестама. Хајде да се окренемо најзад и мушкарцима, јер муж је глава породице, глава жени. Углавном се ово све што смо рекли може односити и на избор супруга. Задржаћу се, међутим, на једној особини која мора бити својствена мужу - одговорност.

Спровео сам мању анкету међу мени познатим женама на тему: "Какав мора бити прави мушкарац, муж?" И готово су све поменуле као главну мушку особину одговорност. Постоји још једна варијанта: верност. Али верност је једна од пројава одговорности.

Супруг ће полагати рачун пред Богом више не само за себе, него и за жену и децу, и Господ ће га питати. Бити глава не значи бити тиранин, деспот. Прави муж нема права да говори рђаво о жени, он самим тим пресуђује себи пресуду: ти си лош муж, ти си лош домаћин своје куће. Рећи ћу као свештеник: 'већина породичних сукоба се догађа зато што муж не може (а чешће и неће) да носи бреме власти. У закључку истичем да глава породице уопште није обавезно да мора да буде сјајан руководиоцац и организатор, али он мора да уме да доноси одлуке и одговара за њих.

Девојке које бирају будућег мужа треба да буду врло пажљиве да не би побркале деспотизам, егоизам и властољубље са чврстином, одлучношћу и одговорношћу.

НАПОМЕНЕ:

1. Пример је узет из звучног записа разговора педагога Ј. А. Авдејенка са ученицима старијих разреда Прелазни узраст, како се правилно удати, Студио, Радоњеж.

ПОЗНАНСТВО, УДВАРАЊЕ

Колико треба да траје предбрачни период, познанство? Искусни свештеници кажу да треба да траје најмање годину дана. Зашто годину? Прво, тај рок ипак није мали и будући брачни другови

могу доста да сазнају један о другоме. Друго, за годину дана се у потпуности смењује један природни циклус. Познато је да човеково психосоматско стање веома зависи од годишњег доба.

Психолозима је добро познат термин "јесења депресија". Код Пушкина је јесен, обрнуто, била период успона, а у пролеће је упадао у тугу. На тај начин, да бисмо боље сазнали човеков карактер, треба видети његово душевно стање током целе године.

Чак ако човек није искрен према вама или хоће да се покаже бољим него што заправо јесте, он тешко да ће моћи да се претвара дуго времена.

Навешћу пример. У једну војну јединицу где су забележене чињенице грубих узајамних односа који су били против правила, дошли су новинари. Сместили су их у заједничку касарну и дозволили су им да снимају. У почетку су се војници понашали узорно. Али врло брзо су почели да попуштају, кроз недељу дана уопште су престали да се устручавају пред камерама, и иживљавање старијих војника на млађима, појавило се пред новинарима у огољеном облику.

У предбрачном периоду веома је важно не просто шетати руку под руку на месечини, већ заједно направити неко путовање, или учествовати у неком заједничком послу. Један мој познаник ђакон ми је говорио: "Постоји веома брз начин да се сазна да ли можеш да живиш у брачном животу с твојим изабраником. Купи две карте до Владивостока и отпутуј тамо с њим и натраг у истом купеу (а то је 7 дана и ноћи тамо и исти толико натраг). Ако то издржите значи да ћете највероватније моћи да издржите и живот у браку". Можете једноставно заједно кренути на излет или на поклоничко путовање.

Једном речју, потрудите се да што боље упознате свог изабраника.

Врло важан чинилац је породица. Како је човек васпитан и ко су му родитељи. Ако се младић грубо односи према својим родитељима, он ће се исто тако понашати и према вама. Од тога како сами родитељи граде своје узајамне односе такође много тога зависи. Градећи властиту породицу човек често користи родитељски пример.

Како младић и девојка поступају не с вама, већ с пријатељима а и уопште с људима, уступају ли место старијима у саобраћају - све то може много тога да каже.

Постоји још један начин да се сазна о исправности избора: обратити се ономе који је старији и искуснији од вас - још боље свештенику. У идеалном смислу женик и невеста треба да имају истог духовника. Са стране се често види боље. Са мношћу је богословију у Тројици-Сергијевој лаври похађао младић, назваћемо га Коља. Он се дружио с једном девојком. Једном ју је упознао са својим пријатељима, тражио је од њих савет. Сви су га одговарали да се ожени њом. Од самог почетка се видело да је она светован човек и да неће моћи бити попадија, свештеникова жена. Али Николај није послушао савет својих другова (можда зато што су они били његови вршњаци) и оженио се. Прилично брзо се тај брак распао.

Рећи ћу нешто о томе како треба да се понашају девојке да би се правилно удале. Зауставио сам се управо на девојкама јер је мушкарцима на том плану далеко лакше. То је уопште велики

проблем. Женско становништво у нашој земљи преовлађује а у црквама су тим више углавном жене.

Позната је фраза: женин успех нису пуно мушкараца већ један (прави). Шансе да се уда за доброг човека код девојке која не тежи да по сваку цену привуче погледе мушкараца, далеко су веће него код оне која кокетира са супротним полом. И обрнуто, такозване "фаталне жене" најчешће су несрећне у браку или се уопште не удају зато што привлаче оне који нису способни за озбиљне односе.

Рећи ћу и нешто о губитку невиности пре брака. Знам тачно да би чак и веома искварени момци хтели да се ожене девицом. Како да не! Свакоме прија да буде први а не пети или једанаести. Жалосно је што је оних који су сачували девственост све мање и мање. Свака веза пре брака не пролази без трага за душу и срце, и жена која ступа у брачни савез вуче за собом реп свог прошлог греховног живота. То јој јако смета у браку. Девојци која се понаша и одева скромно и не изазовно, много је лакше да се срећно уда.

Све што је речено уопште не значи да девојка треба да подсећа на нешто безоблично, умотано у мараму до очију са сукњом до пода. Господ је створио мушки и женски пол и дао је сваком своје особине и лепоту. Створена је потпуно лажна представа о томе како треба да изгледа православна жена. Када сам ја учио богословију са нама су се у истој згради налазиле школа за хоровађе и иконописна школа. Ту су се неке девојке (углавном иконописци) облачиле, глумећи некакву квазимонашку преподобност, овако: врећаста сукња до пода, са рукавима преко прстију, забрађене у марамама, на ногама грубе дубоке ципеле, и све то углавном тамних боја. Често је слику допуњавао руксак на леђима. Али већина девојака се трудила да се облачи на други начин, како се то каже, нормално, скромно, али са укусом. Узгред, многе су се потом удале за богослове. Женска лепота се не сме кварити и скривати. Али не сме да саблажњава околину.

О ОДЕВАЊУ ЖЕНА

Рећи ћу неколико речи о скромном и нескромном одевању.

Тело је видљиви део душе. Украшавајући своје тело, одевајући га, жена помало открива изваншњи део онога што се скрива у њеној души. На пример, помоћу козметике покушава да доврши свој лик до само њој познатог идеала.

Зато, гледајући девојку која се облачи сувише лако и отворено, човек и нехотице поставља питање: "А није ли и њено понашање исто тако лако као и њена одећа?" Разуме се, неће све жене које се облаче слободно да постану лака мета за мушкарце. Некада нисам могао да схватим зашто се многе девојке облаче тако као да мисли само о сексу? Јер за сваког мушкараца то је порука: "Немам ништа против!" Познато је да се већина силовања догађа због нескромног понашања жена. А затим сам схватио да девојке уопште не желе да се дају првome на кога наиђу, оне пре не схватају како то делује на мушкарце. Али ако је момак обратио на њу пажњу то је мала победа,

таштина је задовољена, њу су приметили. То је слично као што атлетски грађени мушкарац поиграва мишићима на плажи и хвата усхићене погледе лепотица. Али невоља је у томе што несрећне девојке не схватају какве прљаве и опасне мисли настају у главама неких мушкараца када их виде и како брзо оне могу да пређу у дело. Јер мушкарац је, као што је познато из медицине, више склон узбуђењу, него жена.

Многим девојкама се уз помоћ нескромне одеће и кокетирања свиђа да се потврђују, да односе победе и затим да одбацују своје жртве.

Млади људи који бирају сапутницу за цео живот и мајку своје будуће деце треба да обрате посебну пажњу на спољни изглед и понашање своје изабранице. А девојке које се спремају за удају треба да имају на уму да мушкарац са озбиљним намерама тешко да ће свезати свој живот са намигушом и ревносном кокетом. Подсећам на дивне речи апостола Петра: *Ваше украшавање да не буде споља: у плетењу косе и у кићењу златом и у облачењу хаљина; него у скривеноме човеку срца, у непропадљивости кроткога и тихога духа, што је пред Богом скупоцено* (I Пт. 3,34).

Многе жене маштају да се удају. И то је сасвим разумљиво: тежња према удаји и материнству утемељена је у женску природу. Али врло је опасно тежити томе по сваку цену. Жена може постати несрећна за цео живот.

Неке девојке, нарочито оне које су близу тридесете године, сматрају да ће им живот проћи узалуд ако се под хитно не удају. И чак није важно за кога: за кафанског човека, неверника чак и за преступника, важно је да се удају. Протојереј Аркадије Шатов је рекао мудре речи: "Далеко је боље уопште никада се не удати, него се удати лоше".

Стално говоримо о правилима за жене а сасвим смо оставили по страни мушкарце. Младићима желим једно: да буду мушкарци. Главна болест савремене омладине је грозни инфантилизам, страх од одговорности. И као последица тога је опадање установе брака.

Наш разговор се ближи крају и хтео бих још сасвим мало да кажем о једном врло озбиљном проблему. Већина младих људи сматра да заједнички полни живот треба почети пре брака. Шта ако се испостави да смо сексуално неусклађени, размишљају они, те морамо да се разведемо?

Рећи ћу једно: број "пробних бракова" се повећава, док се број развода не смањује, већ расте.

Да и не говоримо да такав приступ може довести до озбиљне грешке. На пример, млади људи су одлучили да "пробају", није им пошло за руком и они су се разбежали. А "није могло да пође за руком" због огромног броја узрока, међу којима је неусклађеност на последњем месту.

Хармонични интимни односи су веома сложена и осетљива ствар и они могу да настану само у дуготрајној вези људи који се воле и који веома добро познају особине и жеље једно другог. Ето зашто млади морају да се чувају пре брака.

Сада је такво време када су људи због одвојености од вере и традиција направили много грешака, нису могли да се сачувају у чистоти и целомудрености. Али *божанска благодат немоћне лечи и убогима даје*. Господ помаже сваком човеку који Му се искрено обраћа. Само да се човек очисти кроз покајање и исповест и да сам хоће да се промени. Ако сте одлучили да вежете свој живот за некога нипошто му не смете пребацивати његову прошлост.

Наша тема је предбрачни период и он се може назвати генералном пробом, припремом за сам брак и провером осећања. Женик и невеста морају још пре венчања да почну да уче да воле, опраштају, док се радују једно другом, да се моле једно за друго. Када сам био тек рукоположен за свештеника, мој колега, искусни свештеник, рекао ми је: "Не навикавај се на лоше, труди се да све од самог почетка радиш добро и правилно, а затим ће бити лакше".

Исто се може рећи и о породичном животу. Још пре брака треба се учити правилно градити своје односе.

Ништа се не бојте. Ступајући у брачни савез, човек испуњава заповест Божију: *Није добро човеку да буде сам* (Пост. 2,18), и ако он заиште од Бога помоћ, и његове намере буду искрене, Господ ће му обавезно помоћи.

"НЕФОРМАЛНИ БРАК" = "СЛОБОДНА ВЕЗА"

Одмах ћу се оградити да се не ради о браку^[1] који је регистрован код матичара већ о заједничком живљењу (наложништву) без регистрације и венчања који се због нечега чак назива "грађанским браком" али је тачније "слободна веза" или "неформални брак". Зато ја тај израз стављам под знаке навода и у даљем тексту ћу ову појаву ради једноставности називати овако. Овај израз је постао веома распрострањен. Данашњи помодни психолози препоручују да се мало живи у таквом "браку", филмске звезде и друге јавне личности не устручавају се да причају на страницама часописа о својим слободним односима, без шаблона. Шта људе привлачи да живе у таквој "вези"? Одговор је врло једноставан. Сви атрибути правога брака постоје али одговорности нема никакве. "Слободна веза" се понекад назива пробним браком, то јест, млади људи хоће да провере своја осећања и мало поживе као муж и жена "онако", затим да се региструју. Иако понекад о регистрацији уопште нема ни говора. Муж и жена су људи једно другогме најближи, чак су ближи него што су то деца родитељима. Поставља се питање, може ли неко бити пробни отац или мајка? Односно, родити дете а ако се неком не свиди, дати га у дечији дом? Ретко ко ће оспоравати да је то аморално.

Ако волиш онда волиш 100 посто. Не може се волети напола. Нарочито муж или жена. То није љубав, већ неповерење, несигурност у љубави, управо она и јесте у темељу "неформалног брака" [слободних веза]. Познат је пример да у оваквој вези људи живе као да су им врата отворена, тако да увек могу да побегну. Али ако су у кући увек отворена врата, живети у њој је хладно, Е непријатно и опасно.

Једном ми је на исповест дошла девојка и рекла да живи с момком "без папира". И почела је да говори о слободним и неформалним односима. Ја сам јој рекао: "Па ви јесте ли сигурни да га волите". Она је размислила и одговорила: "Да, у праву сте, ја не знам да ли ћу до краја моћи с њим да проживим живот". У таквом "браку" нема оног главног - нема праве љубави и поверења једно према другоме.

Аутор једног интернет-сајта пише о људима који већ неколико година живе у "слободној вези": "Са шеснаест - двадесет година они су почели да живе у такозваном неформалном браку и то траје три - четири, а чешће пет годи на. Затим одједном долази увиђање да треба нешто мењати, да је ово до сада пут у никуда. Почиње припрема за свадбу, понекад чак купују и прстење. И... тада се растају заувек.

Неки чак успевају да се венчају, али се брак практично одмах распада. И овакав финале је законит. Такав облик заједничког живота уопште није припрема за брак, већ потпуно другачији пут. То је школа неодговорних уживања.

Зато људи у 'неформалном браку' и живе прилично мирно зато што их демо ни не искушавају - зашто скретати људе са погубног пута? И када након неколико година тако лажног брака они одлучују да се венчају и одједном схвате колико ће нагло морати да мењају свој живот, да преузму на себе неке дужности - то доводи до тешких последица. Школа неодговорних уживања не може припремити за упис на академију одговорности и љубави".

Љубав нису уздаси на клупи, како је рекао песник, већ узајамна одговорност. А у ње (нарочито код мушкараца) у "слободној вези" нема. У једном (узгред, потпуно световном) часопису сам прочитао: "За жену је 'неформални брак' илузија породице, а за мушкарце је илузија слободе". Жене, налазећи се у оваквом наложништву најчешће хоће да озаконе односе. И разумљиво зашто. Свака жена је потенцијална мајка у неће да јој дете расте без оца и материјалне подршке. С друге стране, на алиментацију, наследство, стан тешко је рачунати. Занимљиво је да жена, по правилу, назива свог наложника мужем, а мушкарац своју "неформалну жену" љубавницом, пријатељицом, другарицом. и само неки је називају женом. Мушкарци схватају да ништа не губе. Дете ће одгајати мајка, новац тражити од "таквог мужа" је такође веома тешка ствар.

Људи хоће да имају породицу, домаће огњиште, да воле једни друге, али култ распуштености, уживања и неодговорности прогутало је многе. Људи покушавају да нађу срећу у "слободној вези" и не налазе је. То је само начин да се побегне од реалности да се човек заборави и заборави да је права срећа могућа само када супружници у потпуности верују један другоме, воле и одговарају један за другог пред Богом и људима.

Поменућу духовну страну овог питања. Људи који живе у наложништву, стављају себе ван нормалног црквеног живота и они то осећају. На исповести врло ретко ко није свестан да је то велики грех (по правилу, сви се за то кају). Постоји мишљење: ако се лицима која се налазе у "неформалном браку" не допушта да се причесте то ће их одбити од Цркве и они уопште неће прићи Богу. Мислим да је то сушта бесмислица. Задатак свештеника није да привлачи људе у храм по сваку цену, већ да показује пут спасења, понекад усмеравајући и уразумљујући. Ја се, на

пример, придржавам строгог правила да ускраћујем причешће онима који живе у "слободној вези", и не сећам се (мада је можда и било тако нешто) да су људи затим напуштали Цркву. После тога сам их више пута видео у храму а неки су чак и склапали законити брак, али о томе касније. Све зависи од тога како човек разговара с људима.

Обично учтиво говорим зашто је још увек недостојно такав се причестити. Најпре треба разјаснити своје односе и венчати се или не живети заједно (то не значи да људи треба у потпуности да прекину све односе; они само не смеју да живе у разврату, јер се све не своди на то. Они ће се можда предомислити се и венчати се).

Али до тога нема приступа причешћу. То је исто као кад долази да се причести човек који је пре два дана упао у блуд и каже да ће и сутра учинити то исто. Забрана причешћивања није одлучење од Цркве, анатема; то је епитимија. Јасно је да је човек немоћан, њему није лако да одмах промени живот, он може да долази у храм да се моли, и исповеда, али приступати Чаше у стању перманентног греха се не може, то је изругивање Тајне. Не може се говорити човеку да је црно бело, а његов грех норма. Ако му Црква не каже истину, а ко ће? Свест о томе да га "слободна веза" ставља ван евхаристијске заједнице, ван Чаше, може јако утицати на његов живот. Код мене је једном дошла једна жена. Хтела је да се причести али је рекла да много година живи у "неформалном браку". Примео сам њену исповест, поразговарао сам са њом, али сам јој рекао да ће са причешћем морати да сачека. Она је све разумела, убедила је свог мушкарца да се венчају и била је затим врло захвална. Такав случај, хвала Богу није једини.

НАПОМЕНЕ:

1. То јест, да се даље у тексту не говори о таквом браку, већ о "слободној вези", како је данас називају. - прим. приређивача за светосавље.орг

ХИЈЕРАРХИЈА У ПОРОДИЦИ. КО ЈЕ ГЛАВА ПОРОДИЦЕ?

Када се обраћамо теми хијерархије у породици одмах ми пада на памет Посланица апостола Павла Ефесцима. Вероватно још и зато што су је сви чули када се чита за време Тајне венчања. Нарочито због нечега људи памте последње речи. Најчешће неки громогласни ђакон или чтец пред свим присутнима у храму узвикује: "А жена да се боји свога мужа!" Од овакве громогласности све оно што се читало раније готово да се заборавља. А тамо је управо садржана сва суштина и објашњење последње фразе. *Мужеве, волите своје жене као што и Христос заволе Цркву и Себе предаде за њу* (Еф. 5,25) - говори апостол. То значи да муж мора да воли своју жену до самопожртвовања, да буде спреман да преда свој живот, да жртвује оно најдраже.

Даље свети апостол Павле позива мужеве да воле жене као саме себе, као е своје тело. *Јер нико никад не омрзну своје тело, него ја храни и негује, као и Господ Цркву* (Еф. 5,29), јер је она тело Његово. Дужности мужа су да се брине о жени, да је храни и штити. Муж мора своје односе са

женом да посматра? као односе Цркве и Христа. Може ли Господ повредити или унизити Цркву? Питање је апсурдно. Ето какви се захтеви постављају глави породице. и тек после тога се каже: *А жена да се боји...* Како да се боји? Да дрхти да ће њ муж доћи уморан и пијан с посла и она ће му допасти шака? Наравно, не, Муж је лик Христов у породици.

Ми говоримо: "Страх Божији", "не бојте се људи, него Бога" ни мало због тога што се бојимо неке казне од Господа. То је бојазан друге врсте: увредити и разочарати онога кога волимо, показати се недостојним његове љубави. Мени је ова бојазан позната од детињства. Отац нас никада није тукао, чак нас није нарочито ни кажњавао, осим када смо били сасвим мали. Али то да ћемо тату разочарати и наљутити а да нас он никада не би физички казнио било је страшније од каиша.

Да, апостол Павле каже да жене треба да се покоравају својим мужевима. Али муж има право да очекује такво покораване само ако он воли своју жену као што Христос воли Цркву.

О "ТЕШКОЈ" МУШКОЈ СУДБИНИ

Дакле, мушкарац ће одговорати пред Богом за себе и децу: *Ево ја и деца коју ми даде Бог* (Јевр. 2,13), и за жену: *Јер је муж Глава жени* (Еф. 5,23), и уопште, ни у једној сфери живота: ни у војсци, ни у производњи - нигде није могућа ситуација да глава, старешина, генерал само руководи а да ни за шта не одговара. То се, наравно, догађа, али то се онда назива злоупотребом положаја и кажњава се по закону. На пример, када се догоди хаварија на атомској електрани или у хемијској фабрици, ко се први позива на одговорност: радник, скретничар или директор?

Ја сматрам да су мушкарци, мужеви, криви за абортусе ништа мање од жена. Ако је жена учинила абортус, значи: 1) да је муж није одговорио од тога, није јој забранио да иде на чедоморство; 2) да јој муж није обезбедио услове рачунајући ту и материјалне да до абортуса не дође (муж је поступио попут ноја који је сакрио главу у песак). Код мене су често долазиле на исповест несрећне жене, плакале су, кајале су се због абортуса, али због нечега нисам исповедао још ни једног мужа који би се кајао због тога што је дозволио жени да абортира. И ако је, у принципу, таква ситуација могућа. То је о одговорности. А сада о организацији и потчињавању. Ако је процес организован правилно, ако је шеф - руководилац одговоран и воли своје сараднике, брине се о њима, њега такође воле и не служе му из страха већ из савести. Ако пак не, већ је све изграђено само на страху од казне, довољно му је да покаже слабост и све ће се срушити. Један мој познаник протојереј врло се озбиљно разболео и није могао често да се појављује у цркви (а био је старешина цркве). Он је углавном давао упутства телефоном, и то не често. Треба рећи да за годину дана његове болести у цркви се није десио ни један поремећај. Нико није изостајао са посла, није ленчарио, користећи одсуство домаћина, сви су поштено вршили своју дужност. То говори о томе да је свештеник успео да изгради добре односе с људима, њега су волели и бојали су се да му подвале. Друштво изграђено на страху нема способност за живот, оно постоји само онда када људе држе у строгој покорности.

Наравно, бити прави муж, глава породице ни мало није лако. Није узалуд речено: "тешка ли си, круно Мономахова"^[1]. Који хоће да буде велики међу вама нека вам служи. И који хоће да међу вама буде први нека вам буде слуга (Мт. 20, 26-27). Ове речи Господње могу се односити и на мужеве. Што је руководиоца виши по статусу то он мање себи припада.

Али ћу рећи као утеху мушкарцима: бити прави муж је врло племенита и благодатна ствар. Као у песми Окуцаве: "Друже мушкарче, ипак је примамљива твоја дужност".

Бити муж је истинско мушко предназначење и љубав и поштовање који се по праву дају глави породице, јесу награда за његове напоре. У Библији је речено о жени: *Воља ће твоја стајати под влашћу мужа твога* (Пост. 3,16). То јест, у женској природи је од Бога утемељена љубав, поштовање и тежња према мужу, глави. Отац је такав ауторитет за децу какав не може бити мајка, чак и ако су деца душевно ближа мајци. Познато је да ако отац верује у Бога, деца у 80 посто случајева такође одрастају као верници, а ако само мајка верује у Бога само 7 посто.

* * * * *

У томе што је муж глава жени, за жену нема ничег увредљивог, и ако се у почетку (нарочито у нашем веку свеопште еманципације) тако чини. А. И. Осипов, професор Московске духовне академије, наводи овакав пример. Муж је глава, а жена је срце. Шта је главније и важније? Може ли човек живети без срца или без главе? Ни без једног, ни без другог. Тим више што су у срцу (по мишљењу Светих Отаца) садржана човекова осећања. Не каже се узалуд: "Он је без срца". На тај начин, у породици свако има своју почасну улогу.

У психологији се прилично често разматрају типови бракова. Углавном има три:

1. Гради се по принципу младалачког пријатељства: заједничког провода у кругу пријатеља, заједничког хобија. Психолози сматрају овакву везу једном од најлабавијих.
2. Самостални мушкарац игра у њему доминантну улогу оца, брине се, штити и обезбеђује жену. Жена прихвата бригу и увек се може ослонити на снажно раме. У руској традицији се управо овакав брак сматрао класичним. Као тип овакав савез је најпостојанији.
3. У данашње време инфантилних мушкараца можете срести свугде. Жена у овом типу брачне везе игра, доминантну улогу. Али то не значи да је муж увек папучић и страдалник. Врло често овакав брак одговара обома супружницима.

Шта се може рећи на ово? Наравно, за нас руководство за живот јесте Свето Писмо које јасно дели породичну хијерархију: муж је глава жени. Али ми знамо да су људи и типови људи бескрајно разнолики и сваки човек и породица су индивидуални. Муж и жена могу да поседују потпуно различите темпераменте и карактере, и то није лоше, јер они морају да једно друго допуњавају. Не може се захтевати од човека оно за шта он по типу свог карактера није способан. Али сваки од супружника (на пример, претерано по словна жена) мора знати те своје особине и, ако су они верници, да поштује Богом успостављену хијерархију. Муж, опет, који поседује сањарски и мек карактер, не сме да постане инфантилан. Јер брак је одговорност; ако њој не тежимо, боље је и да

не заснивамо породицу. Чак је и човек, рекло би се, са најмање не лидерским карактером услед околности (не само у породици) принуђен да за некога или нешто одговара, да се брине. Сваки човек је за о то призван: да се стара о родитељима када они остаре, о деци, о колегама... И сваки муж мора да тежи да буде ослонац и носи бремене одговорности за своју породицу, чак и ако му се чини да он за то уопште није способан. Кад си се нечега прихватио не говори да не можеш.

Ето ради чега нам Свето Писмо даје искуство каква мора бити хијерархија у породици. Што се тиче жена - генерала у сукњи, како показује искуство, чак и такве жене не желе да виде поред себе мушкарца - безвољног млакоњу (узгред мушкарцима се често свиђа да немају никакве одговорности). Понекад је ј. бурна активност коју развијају такве жене, њено непрестано трчкарање - само начин борбе против стреса: оне потајне траже у мушкарцу сигурно раме, али га не налазе и почињу да активно послују и гњава мужа. А било би лакше ако би мушкарац стварао душевно разумевање, бригу, топлину и подршку.

Врло је добро ако супружници разумно и усклађено распоређују улоге и дужности у породици, слушајући своје срце и саветујући се са вољеним ближњима. Љубав, као што је познато, *не тражи своје*. И цео живот може проћи у споровима и препиркама ако будемо стално расправљали ко је у кући газда и коме шта боље полази за руком. Ако хоћеш да будеш глава, буди ослонац породице и жена ће то сама схватити без препирки и зановетања.

НАПОМЕНЕ:

1. Изрека која значи: тежина и одговорност власти - прим. прев.

БРАЧНИ КОНФЛИКТИ И ЊИХОВО ПРЕВАЗИЛАЖЕЊЕ

Брачни живот, нажалост, није непрестани празник живота, "необузданост очију и поплава осећања"^[1]. У свакој породици има и кризних периода, и сукоба и неразумевања. Али важно је имати на уму да су све то привремене појаве. Преживети те тешке тренутке можете само ако се снабдете стрпљењем и пажњом према другоме. Нећемо разматрати ситуације када међу супружницима више ништа није остало и они су донели коначну одлуку да се растану. Било шта ту посаветовати је тешко, преостаје нам само да се молимо за њих. Али најчешће се догађа да оба супруга притиска настала ситуација и они хоће помирење, али не знају како да то учине. Боље спречити него лечити, то је свима познато. Љутњу, гнев и пребацивања треба пресецати у себи на самом почетку. Не треба чекати да се све заоштри до крајњих граница. Како каже апостол Јаков, *Тако је и језик мали уд, а хвали се да је велики. Гле, малена ватра, како велике ствари запали! Језик је ватра, свет неправде* (Јак. 3, 5-6). Понекад после бурне препирке, када човек почиње да се стиђи због свега онога што је рекао у љутњи, схвата: скупља је била дара него мера. Све се то могло избећи, уздржавши се и призвавши снагу воље у помоћ.

Имао сам прилике да чујем признања људи који се налазе у дуготрајном породичном сукобу, како су они, кажу, ступили у брак без љубави и сада се муче. Љубав је свакако постојала. Изврсно се сећам тих људи у раном периоду, када су били љубазни и нежни један према другоме. Али они нису успели да сачувају оно што је било и све оно добро брзо је заборављено. Дрво љубави захтева свакодневно заливање. Такви супружници треба веома добро да размотре своје односе. Мирно да разјасне шта за сваког од њих представља идеал породичне среће, те да, користећи све оно добро што је било, почну да граде поново. И љубав ће се сигурно вратити ако сами људи то хоће. Јер нама је заповеђена љубав чак и према непријатељу.

Такозване кризе у породици догађају се из два разлога: 1) или муж и жена нису о могли да се прилагоде једно другоме; 2) или нису успели да сачувају оно што је било. Прва врста кризе се, по правилу, догађа у првим годинама живота у браку. "Са чиме се може изједначити породица? Замислимо два камена, оштра и тврда. Док се они међусобно не додирују, рекло би се да је све добро, један другог не дотиче. Али ако их ставиш у врећу и протресеш јако и дуго могуће су две варијанте: или се камење изгласа и више не рађава једног друго, или остаје са својим оштринама и тада се цепа врећа и камење излеће из ње. Врећа је породица. Или се супружници кроз мала пожртвовања прилагођавају један другоме, или се разилазе у мржњи један према другоме" пише свештеник Илија Шугајев у својој књизи *Једном за цео живот*.^[2]

Друга врста породичних криза повезана је са променама у начину живота и са старењем. Или сами супружници, или се њихов живот на неки начин мења и људи не могу увек да се престроје, да се навикну на те промене. То јест, појављује се ново искушење, а муж и жена за њега нису спремни, не могу да сачувају оно добро што је било. У кризним периодима породични живот трпи промену. На пример, расту деца, излећу из гнезда. Супружници морају да се навикавају на то ново стање, понекад морају поново да се прилагођавају, да се уче да воле једно друго. Али, како су говорили древни Латини "ко је упозорен тај је наоружан". И ко је спреман на тешкоће, лако их може савладати.

Већ сам помињао да конфликти у породици настају углавном из два разлога: 1) због тога што неко "вуче покривач на себе" и неће да почне сам да се исправља; 2) због недостатка жеље да било шта мења. Поменућу и трећи разлог: невештину супруга да разумеју једно друго. На пример, жена се жали да се муж јако променио, престао је да јој поклања пажњу, долази с посла и седи испред телевизора. Она би хтела бригу и нежност и њој се чини да они имају сасвим различите представе о породици.

Ево шта одговара психолог А. В. Курпатов:

"Ви кажете да ви и муж имате различите представе о породици. А знате ли ви с какве су његове представе? Ви морате знати како (у сликама) ваш муж види вашу идеалну породицу. Управо идеалну, не с вама, него уопште. Каква она мора бити? Изведите га на тај благонаклони и искрени разговор, сазнајте, сасвим је могуће да се његове представе о идеалној породици не разликују сувише од ваше. Али, шта мислите, зна ли он како ви видите вашу идеалну породицу? Сумњам. Пре ће бити да он 'није у току'. И када дође код вас до отворености, има смисла и њему то ставити

на знање. Само у случају ако у вашим идеалним (замишљеним) моделима породице ви и муж можете да нађете заједничке додирне тачке, постоји шанса за обнављањем нормалних и хармоничних односа. Одмах вас упозоравам: тражење тих 'додирних тачака' мора да се одвија без оптужби, претњи, уцена, увреда, оштрих израза и задржавања на ситницама. Међу коровом и плевом ви треба да пронађете зрна - здрава зрна која су у стању да дају изданке. Из прошлости се може узети оно најбоље, у будућност се може гледати оптимистички, једно друго може и треба подржавати - и тада ће 'реконструкција' бити од користи: и брак ће се обновити, и себе нећете изгубити".[\[3\]](#)

Ми често очекујемо од човека нешто и јако се љутимо ако он то не наслућује а снебивамо се да му кажемо. Преостаје ми да додам да отворени разговор мора бити врло искрен и миран, нипошто не почињите било шта у стању беса, јер ће бити само још горе!

Нико не оспорава да бес, гнев и потиштеност јако сметају у браку и човек треба да се труди да промени свој карактер набоље, првенствено ради себе.

Човек који одбија да било шта промени у себи ризикује да остане сам. Грех који ми чинимо усмерен је прво против нас самих.

Догађа се да супружници болно рањавају једно друго, тако да је врло тешко опростити. Чуо сам овај савет: ако никако не можеш да опростиш човеку, замисли да га сахрањујеш и да треба да приђеш сандуку и даш последњи целив. Једном ми је дошла жена и жалила ми се на мужа који ју је јако вређао. Говорила је да је спремна да се већ разведе од њега. Након два дана он је преминуо у најбољим годинама од срчаног удара. Бол ове жене није имала граница.

А сада ћемо мало поразговарати о типовима карактера. Они су свима познати: колерик, сангвиник, флегматик и меланхолик. Често се у брачној вези спајају људи потпуно различитих темперамената. То није лоше, они могу једно друго допуњавати. Али се догађа да то постаје узрок неразумевања. Супружници који једно друго воле морају да размотре какав је тип карактера њега и његове половине.

Мужа са емоционалним и напроситим карактером може љутити то што жена - флегматик врло мирно реагује на његове јаке емоције. Али у дубини душе она можда пати и осећа све далеко дубље и јаче. Једноставно треба умети то схватити према неким одређеним знацима. Наравно, то не долази одмах.

Врло често се може видети како брижне жене, љуте због ћутљивог мира мужева, ухвате се за неку ситницу и бескрајно је "тестеришу"[\[4\]](#). Када се нервирамо због ситнице и не можемо да се зауставимо од комарца се прави магарац.

Нико не може саветовати како треба деловати на ближње. Чак и психотерапеути само помажу да се "промене наше сопствене емоционалне реакције на овај или онај догађај"[\[5\]](#). Човекова психа се не може преправити. Ако се ми сами променимо, видећемо да ће нам и други кренути у сусрет.

НАПОМЕНЕ:

1. Стих из једне песме Сергија Јесењина - прим. прев.
2. Свештеник Илија Шугајев, Једном за цео живот (на србском у Да двоје једно буду, Образ светачки, Београд, 2007.)
3. А. В. Курпатов, Сукоби у породици, Москва, 2006. стр. 32-33.
4. То јест, заветају - прим. прев.
5. А. В. Курпатов, Сукоби у породици, Москва, 2006. стр. 34.

ЗБОГ ЧЕГА СЕ СУПРУЖНИЦИ СВАЂАЈУ

Зашто се међу собом свађају супружници који су једно другоме најближи? Први, (али не и главни) разлог је то што младенци после свадбе више сазнају једно о другоме. Навике, недостаци који се нису видели пре брака или су се скривали, сада избијају на видело. Људи понекад престају да пазе на себе. И с тим се понекад није ни мало лако помирити и саживети.

Али постоје још и други разлози. Подругљиве речи које лако опраштамо нашим пријатељима и колегама, или просто мало познатим људима, врло нам је тешко да опростимо нашим вољенима. Наравно, нама је заповеђена љубав према свима. Али често, саслушавши увредљиву реплику од случајног човека, ми кажемо: "Ма шта ја имам с њим?" И брзо заборављамо тај догађај. Напротив, невина шала и примедба од супруга или супруге може веома болно да рани. "Од тебе то никада нисам очекивао!" Увредљивост је свакако изазвана самољубљем.

Нама се чини да толико волимо ближњег да и он мора само да нас радује, да морамо бити достојни његове љубави. Рањено самољубље је недостатак љубави у нама самима.

Супружници, нарочито млади, често су склони да идеализују једно друго. Ако идеал почиње да се понаша не онако како бисмо ми желели, настаје конфликтна ситуација: "Како си могла тако нешто да учиниш? Па ја сам те сматрао најбољом женом на свету?!" Како избећи породичне свађе и увреде? Најважније је научити да се оне спречавају. Догађа се да муж и жена имају карактерне особине и недостатке с којима неко никако не може да се помири, а други за сада није у стању да изађе с њима на крај. Понекад неке одређене теме приликом расправе обавезно доводе до породичног раздора.

Знајући све то, треба деловати попут доброг морепловца који води брод заобилазећи подводне стене и плићак. Сва та проблематична места треба познавати, добро проучити и трудити се да се она избегавају.

Навешћу пример. Једном смо супруга и ја оставили децу да их пази бака и одлучили смо да се одморимо, да одемо на изложбу или просто да се прошетамо. Али догодило се да смо изашли на погрешној станици метроа. Затим смо још дуго лутали по улицама и најзад смо дошли до музеја. Сећам се како сам се тада наљутио на жену: па управо ми је она показала погрешан пут. Али већ

код куће сам схватио да сам поступио потпуно неправилно, јер због мале деце моја супруга се веома ретко вози метроом, тако да је требало на себе да се љутим. Од тада је одговорност на маршрути била на мени и наше заједничке шетње су почеле да нам доносе радост, а не љутњу.

Други пример. Мужа веома љути женино дуго спремање, а то доводи до кашњења и нервозе. Ту постоје два пута: бесконачно се свађати због тога и препирати се или избегавати сукоб. Рецимо, дати супружници више време на да се спреми, урадити део посла у кући да би се она растеретила или јој просто помоћи да среди ствари.

Психолози дају овакав савет. Ако вам нешто јако смета и раздражује вас у другом човеку (рецимо, муж не долази на време на вечеру), у себи се смиравате: "Ја бих, наравно, јако хтела да муж долази на време, али то уопште не значи да то тако треба да буде". Овај савет садржи рационално језгро. Живот у браку је увек тражење компромиса, успостављање равнотеже, ношење бремена једно другог. Резултат тога је да добијамо оно веће. Најлакше је извикати се и увредити се. Али да ли ће бити лако после тога? Мира у души нема, већ само туга и стид због сопствене неуздржаности.

Не треба обраћати пажњу само на туђе недостатке, већ у првом реду на властите. Треба схватити какве нам заправо стране карактера нарочито сметају у нашим односима и на све могуће начине се трудити да их исправљамо. Не дајте пламену да се разгори. Уместо да се затим гаси пожар, боље је прећутати, претрпети, понекад просто некуда отићи на кратко време.

Најгоре је чекати и захтевати пажњу и љубав, треба сами да дајемо љубав. Брак ће само онда бити срећан, када оба супруга буду волели и жалили другог више од себе. Понекад чекамо празник (у дословном и преносном смислу) и јако смо ожалашћени када ништа не добијемо. Нема ни весеља ни радости. Да би празник испао упечатљив и остао у сећању треба се за њега припремити, организовати, дамо му смисао, и што је најважније, треба уложити личне напоре. Тада ће догађај остати у дугом сећању. Увек је блаженије давати, него примати. А у браку нарочито. Јер људи су већ једна целина и, пружајући радост другоме, ми поклањамо ту радост и себи. Напротив, рањавајући себи блиског човека, ми наносимо трауму својој властитој души. Човек није статичан, он не стоји на месту, он се мења. И неће нас увек радовати. Али ако волимо једно друго, памтићемо светле тренутке наше заједничке биографије и они ће нам помоћи да преживимо тешке периоде. Како је говорио један лик Јевгенија Леонова из филма *Велики одмор*: "Живот је пут: час одрон, час рупа, час мотор стане, а треба возити даље".

ТРЕЋИ ЈЕ СУВИШАН!

Сама реч *превара* је синоним речи *издаја* и значи злочин против породице. То знају чак и неверници. Превара чини брак раскинутим, прекинутим, и не помиње узалуд Јеванђеље прељубу као једини узрок развода.

Али хришћани су позвани да се уздржавају не само од физичке преваре, него и од преваре у мислима. *А ја вам кажем да сваки који погледа на жену са жељом за њом, већ је учинио прељубу с њом у срцу своје* (Мт. 5,28). Човек који је себе свезао спонама брака мора да избегава било какав нескроман поглед и реч. Да не говоримо о флерту. У совјетско време постојао је плакат: "Од брбљања и сплетке није далеко до преваре". Од нескромног разговора и кокетирања до прељубе је један корак.

Архимандрит Јован (Крестјанкин) је говорио да између мушкарца и жене не може бити пријатељства уколико они не намеравају да ступе у брак. Тим више такви односи су немогући међу породичним људима.

У прошлости се говорило: "Украденим добром нећеш кућу изградити". Срећа се такође не може стећи ако се украде од туђе породице или ако се одузме од властите. Човек који је изневерио своју породицу никада неће бити срећан у новој. Наш грех се нама и враћа.

Једном сам разговарао, стојећи близу храма, с мушкарцем. Он се гневнио због брачне издаје и неверства жене која га је преварила. Али нешто у њему ме подстакло да посумњам у искреност његових речи, те сам га упитао: "А ви, никада је нисте варали?" Он је само спустио очи: "Варао сам, наравно".

Да, љубав све покрива и чини чудеса. Догађало се да је неверство било излечено покајањем и љубављу, али је мужу и жени после тога било веома тешко да живе. Шта чинити ако сте приметили да супруг (супруга) показују повећано занимање за супротни пол? Или чак за неког конкретног? Ако то није слепа љубомора, сматрам да је ствар озбиљна и да морате да ставите на знање да вам то није пријатно, да вас то озлеђује и растужује. Ту је опет уместан врло искрен разговор и без гнева. За време тог разговора морате да кажете да се бојите да њега (или њу) не изгубите. А такође да не изгубите она осећања, оно поверење и поштовање према њему које имате. Човек је слаб и демони су увек будни. Ако се догоди превара, разговор скоро да више није могућ. У закључку теме породичних сукоба рећи ћу да је срећа вештина да се цени оно што нам даје Господ и да се Њему захваљује за то. Ако не чувамо и не ценимо породичну срећу, тај нам дар може бити одузет.

ЧУВАЈТЕ ЖЕНЕ!

Када сам имао прилике да учествујем у решавању неког породичног конфликта, готово увек сам био на страни жене (нека ми мушкарци опросте) из два разлога. Прво, жене су немоћнији сасуд (1 Пт. 3, 7), како каже апостол Петар. Каква се одговорност од ње може тражити? Ако себе сматраш правим мушкарцем и главом породице, како си могао да доведеш ситуацију до кризе? Какав си ти после свега домаћин? Друго, наши мушкарци се понекад заиста врло недостојно и неправедно понашају према својим женама.

Један композитор, певач, боравивши на гостовањима у Америци, причао ми је: "Ви не можете да замислите како су тамо ружне жене. Свака од наших девојака тамо би могла да буде филмска глумица или фотомодел. Ми имамо најлепше жене, али их уопште не ценимо. Жене у Русији врло брзо старе (за разлику од западних). Оне су измучене радом, свакодневицом и тешким животом". Тај човек је причао да и сам у младости није жалио жену, није схватао како је тешка женска судбина: вођење домаћинства, васпитање деце... У њиховој породици дуго година није било машине за прање рубља, те је жена морала да пере ручно. Али затим је схватио да не жалити жену значи наносити штету својој породичној срећи и самоме себи и почео је на све могуће начине да се труди да јој помогне и обрадује је.

Кажу да се према жени треба односити као према коњу. Чини се да то звучи грубо, али, ако мало размислимо, многи мужеви се чак тако ни према својим женама не односе. Јер да би коњ радио треба га хранити, појити, тимарити, шетати. Коњ се не сме изнуривати, иначе ће се исцрпсти и неће ти служити. И уопште, то је веома фина и ћудљива животиња. Није случајно управо коњ у сеоским породицама био први хранилац. Најсиромашније сељаке су звали 'они који немају коња', то јест, који немају чак ниједну коњску снагу.

Наше жене које су на све навикле уживају велики успех у иностранству, то је тачно. Постоје читаве службе, интернет-сајтови "Удати се за странца". Мушко становништво Русије се катастрофално смањује, док је, на пример, у Немачкој мушкараца више од жена. Да и не говоримо о томе да су наше девојке лепше, боље и нису искварене идејама еманципације. Ето тако ми губимо наше жене.

А. Иљин аутор књиге *Женска срећа*, пише:

"Када сам у Немачкој питао зашто су Рускиње тако популарне, испричали су ми о једној Рускињи која није напустила мужа када се овоме догодио озбиљан прелом ноге.

- И шта? - ништа нисам разумео.

- Она није отишла од њега - поновили су ми.

- Па шта? Ја сам питао зашто волите Рускиње, а ви мени причате о преломима. И ту сам почео да схватам у чему је ствар. Ствар је у еманципацији и у томе да је с болесним мужем живети веома тешко и веома нерентабилно. Далеко је рационалније не живети. А наше жене живе, па макар и с парализованим алкохоличарем".

Поставићемо неколико реторских питања. Јесте ли видели много жена које би се након тешке радне недеље одмарале на пецању, у лову или с пријатељима уз пиво? Мушкарци - сви до једног. Ко преузима децу после развода, па их затим гаји, храни и подиже? И најзад, кога је више у цркви на служби: мушкараца или жена? На овом ћемо се задржати мало подробније. Једном се радио станици "Радоњеж" јавила нека жена и рекла: "Сва нада Русије је у одговорним православним мушкарцима". Отац Димитрије Смирнов, који је тада водио емисију, одговорио је приближно следеће: "А где сте ви видели те одговорне православне мушкарце? Ја двадесет пет година

служим у Цркви, старешина сам неколиких храмова и могу вам рећи: ако ти нешто обећа мушкарац, он то, по правилу, неће учинити. Код нас све почива на женама и оне су заиста одговорне". Постоји познати израз: "Беле мараме су спасле Цркву за време совјетске власти".

Да, имамо крајње мало мушкараца и у фактичком смислу. Просечно трајање мушког живота је врло кратко и висока је смртност. А знате ли зашто? Зато што код нас у Русији огроман број мушкараца умире од алкохола и других порока. Много пута више него жене. Ту имамо о чему да размислимо.

Све ово уопште не говорим да бих понизио мушкарце и прогласио свеопшту еманципацију жена. Мушкарац и жена су створени Богом као два савршено сродна бића. Једно без другог они не могу да живе. Мушкарац и жена су позвани да допуњавају једно друго. Бог је створио Адама и Еву само ради једног - ради љубави. И ми смо такође позвани да волимо и чувамо једни друге.

Понекад православни (и не само они) мужеви сликају идеал жене и мајке на следећи начин. Жена седи код куће, васпитава децу, води домаћинство, нигде не ради и чека мужа, спремајући му укусну вечеру. Ова слика је преузета из предреволюционарног времена, када је углавном тако и било. Муж је издржавао породицу, а жена је чувала домаће огњиште. Али сетимо се какви су били начин живота и систем образовања пре револуције. Образовање је било одвојено. Дечаки и девојчице су се школовали одвојено и у гимназији и у другим школским установама. При томе су дечаки учили мушке струке (на пример, у Инжењерском корпусу), а девојке су училе женске послове: да буду супруге, да воде домаћинство (на пример, у Институту племенитих девојака училе су језике, музику, плес, цртање и друге предмете). Чак и међу представницима таквих професија, као што су лекар и учитељ, жене су се сретале врло ретко. Тек крајем 19. века женама је било дозвољено да се уписују као слушатељке-гошће, или студенткиње на неке универзитете.

Претежна већина женског становништва уопште није радила ван куће, већ се бавила домаћинством и одгајала децу. Преносити категорије царске Русије у наше време значи брисати деведесетогодишњу постреволюционарну историју, када су се жене школовале на свим високим школама једнако с мушкарцима. Нажалост, повратка прошлости нема. Ради тога би требало у потпуности променити свакодневни и образовни систем.

Наравно, за мајку и жену на првом месту мора бити породица и она себе не сме да реализује на штету породице. Али захтевати од жене да у потпуности даје све своје снаге мужу и деци, такође је немогуће. Рад домаћице је понекад неприметан, али и врло тежак. И у том раду јој је потребан некакав одушак.

Неко хоће да доврши образовање, неко да ради с мањим оптерећењем да не би изгубио квалификацију. И добро је ако то може да се оствари. Али опет, то није увек обавезно. Неке мајке себе изврсно реализују, посвећујући се властитој деци, учећи их ручном раду или музици. Колико породица, толико и ситуација. Али задатак мужа није у томе да одбацује женину жељу да има посао, радно место, осим вођења домаћинства, као хировитост, већ да је у свему томе помаже колико може.

Још мало ћу изгрдити наше мушкарце. Када смо се удварали нашим будућим женама, поклањали смо им много времена, говорили смо им комплименте поклањали цвеће. Да ли то често и сада радимо? Зар оне тога нису достојне? А како је то дивно: купити барем један цвет и поклонити јој просто тако, не за празник, већ просто зато што је данас, на пример, недеља. А када смо последњи пут водили вољену супругу у позориште, у музеј, на концерт? Или се шетали заједно, водећи искрен разговор? Како је лепо понекад, сместивши о децу на спавање, направити нешто укусно и мало седети, вечерати у двоје.

Такви срећни тренуци љубави доприносе јачању и обнови односа. Супружници као да се враћају у оно време када су били женик и невеста или када су славили свој медени месец.

ЦЕНИТЕ МУШКАРЦЕ!

Мушка половина становништва захтева брижљив и нежан однос не мање од женске, а можда чак и више. Мушкарци су само наизглед тако јаки и груби, али у души су они далеко крхкији и рањивији од жена. Оно што лако издржи просечна жена, мушкарца може просто да сломи. На пример, када изгубе посао, многе жене се преквалификују, налазе нов посао, понекад посао који уопште није из њихове струке, иду у продавачице, у трговину само да прехране породицу. А за мушкарце је губитак посла (нарочито вољеног) понекад потпуни крах. И уопште, жене се далеко брже опорављају од удараца судбине. Таква је женска психа. За мужа, главу породице, као ваздух, као хлеб је неопходна оцена, похвала од стране његове супруге. Макар имао свенародно признање и његов рад био оцењен одликовањима и наградама, ако је његова жена равнодушна према његовом успеху, он никада неће бити срећан.

Протојереј Димитрије Смирнов је причао да му је жена ректора МДУ В. А. Садовничег причала једном да када јој муж долази с посла она увек налази тренутак да га похвали. И та похвала је за њега, академика, руководиоца највећег универзитета у земљи, пријатнија од државних награда. Ако је супруга равнодушна према ономе што њен супруг ради на послу (није важно чиме се он бави), ако се она не занима чиме он живи, у породици неће бити среће и узајамног разумевања. Мушкарци су као деца - они имају потребу за сталном оценом њиховог рада и охрабрењем. Исти отац Димитрије је наводио пример како жене генерала, то јест, људи који су веома успели у служби, живе животом својих супруга. Знају све њихове колеге, све њихове жене, све њихове послове. Позив жене је да дарује топлину и љубав.

Позивам драге жене да не буду шкрте на добрим речима подршке и похвале о својим вољеним мужевима. Захваљујте мужевима за све оно што чине за вас, чак и за неку ситницу. Краља чини окружење. И мушкарац је само онда јак када га цене.

КОД ТАШТЕ НА ПАЛАЧИНКЕ

Говорећи о породичном, брачном животу, не можемо а да не дотакнемо врло важну тему: међусобне односе супружника и њихових родитеља. О зету и ташти има мноштво вицева а и бајки. Али постоје и друге, добре традиције, на пример: ићи код таште на палачинке, то јест, дружити се породично. И уопште, сматрам да су таште потпуно незаслужено оцрњене. Далеко више Д сукоба и трвења се дешава не између таште и зета, већ између свекрве и снаје. То се објашњава особеношћу сложеније женске психе. Две домаћице често не могу да се сложе у истој кући.

Често родитељи којима је веома тешко да се растану од вољеног детета сликају будућу слику живота младих овако: ми ћемо живети као једна велика и сложна породица, под истим кровом, заједно ћемо водити домаћинство о и помагати једни другима. И неретко наводе примере великих сељачких предреволюционарних породица које су биле изграђене на овакав начин.

Али, нажалост, време је сада потпуно друго. А ни људи нису више они као што су били сељаци пре револуције. Тада су људи постајали самостални, одговорни и одрасли већ у адолесцентском узрасту, а данас је време свеопште детињастости и касног одрастања. У савременом свету је, насупрот томе, веома корисно дати деци самосталност и независност, иначе ризикујемо да их за цео живот размазимо и бринемо као да су мали. Мислим да је свима и свакоме познато место из Јеванђеља: *Због тога ће оставити човек оца свога и матер, и прилепиће се жени својој, и биће двоје једно тело. Тако да нису више двоје, него једно тело; а што је Бог саставио човек да не раставља* (Мт. 19, 56). Ове речи се, наравно, не односе само на мужа него и на жену, она такође мора да остави оца и матер и да се прилепи мужу. Тим више што је муж сада њена глава, што значи да јој он у нечему замењује и оца, и мајку. Нажалост, многи родитељи, прихватају овај цитат разумом, док срцем не могу да пусте вољена чеда из дома. Врло често се то догађа када је вољено и једино дете представљало циљ и смисао њиховог живота, често је боловало у детињству, они су га дословно измолили од Бога и сада не могу да одвоје од себе своје најрођеније. Родитеље можемо разумети. Али ако они заиста воле своју децу, морају да схвате шта је сада за децу најбоље: самосталност, породична срећа с мужем или женом, или врзино коло између родитеља и нове породице. Понекад то подсећа на натезање конопца: родитељи вуку дете у породицу а друга половина, наравно, неће да пусти. Често се ово догађа када дете пати од инфантилности, не може само да направи избор, навикавши се да се налази под родитељским крилом. Познавао сам једну породицу где су се свекрва и снаја стално свађале. Али када је свекрва одлазила у викендицу, међу супружницима је настајао нормалан и добар живот. Тада сам рекао мужу: "Ви треба да се одвојите од родитеља, па видиш како се кваре ваши односи када сте заједно". Али млади човек који је од детињства навикао да се у свему покораво вољи своје мајке, није могао то да учини, иако су могућности постојале. Реалност савременог живота је таква да је деци боље да живе одвојено од родитеља ако су ступила у брак. Већина породица не могу да се сложе с родитељима, те настају конфликти и то чак доводи до развода. Наравно, свакодневне и финансијске прилике не омогућавају увек да се то учини. Ја сам од самог почетка одлучио да нећу живети са жениним родитељима. Не зато што не волим таста и ташту. Ја их веома волим и поштујем. Али ја сам реално оценио своје могућности, особине свог карактера и схватио сам да је ради мира у породици то просто неопходно учинити. Тако смо жена и ја извесно време

изнајмљивали станове (иако смо обоје и студирали и радили), живели смо чак у дрвеној кући у Подмосковљу, али смо живели одвојено од старијих.

И то нам је омогућило да задржимо веома добре односе с родитељима супруге. Ишли смо једни другима у госте, помагали и уопште лепо проводили време. То је омогућило и мени и мојој супрузи да много тога научимо: да самостално водимо домаћинство, да кувамо, штедим новца и слично. Затим нам је Господ помогао, те смо добили свој стан, и то врло близу родитеља (то је свакако добра варијанта). Не сматрам да наше искуство треба да буде руководство за све младе породице, постоје и друге варијанте. Понекад млади супружници немају никакве могућности да живе одвојено, те морају да трпе и смиравају се. Понекад и с родитељима живе изврсно, Бог им је на помоћи. Али ја сматрам да је идеална варијанта живети одвојено и ићи једни другима у госте. Сетимо се чувених "таштиних палачинки". То ће омогућити да се сачува свежина и топлина односа.

Рећи ћу нешто и о једној непријатној ствари. О слепој родитељској љубави. Понекад се родитељи погрешно понашају. Уместо да се моле за децу ("Јер молитве родитеља утврђују темељ домова"^[1]), они почињу да се мешају у њихове породичне односе, на пример, да хушкају сина против снаје. То је, наравно, недопустиво. Ако волимо децу, морамо да им желимо добра, а какво је то добро сејати раздор међу супружницима? Син у таквом случају има право да се мало одвоји од мајке и оца и заштити своју половину, задржавајући, наравно, учтивост. Родитељи нипошто не смеју да се мешају у унутрашњи живот породице. Млади морају сами да разјасне своје односе. Верујте, они ће то учинити далеко брже без вас. Моја мајка ми је увек правила примедбе када би видела да сам непажљив према својој супрузи и узимала је у заштиту, због чега сам јој веома захвалан.

У закључку ћу навести речи игумана Евменија, које даје као утеху родитељима: "Примите, драги... мисао о томе да вам је Господ поверио вашу децу ради тога да бисте их одгајили, а затим пустили у самостални живот. Од првог дана су вам била дата ради тога да бисте их довели до оног тренутка када ће излетети из родитељског гнезда. И управо ви треба да их подстакнете на то, а затим радосно да посматрате њихов лет и да се молите за њих који лете у велики, самостални живот. У томе је ваше родитељско предназначење. Заједно с детињством завршило се веома важно и лепо поглавље и у вашем животу. Опроштајна здравица ће бити и горка, и слатка у исто време. Горка зато што се оно што је проживљено више никада неће поновити. Тај део, то поглавље ваше књиге живота биће завршено и затворено и оно се више никада неће отворити. А биће слатка зато што се живот не завршава. Даље ће књигу сада већ свог живота писати ваша одрасла деца. Треба само да имате на уму да ћете моћи у најбољем случају да је мало исправљате, али никако да је пишете. То је њихов самостални живот. Време родитељства је прошло. А како треба бити добар деда и баба - то је већ сасвим друга прича и друга књига"^[2].

НАПОМЕНЕ:

6. Требник, Москва, издавачки савет РПЦ, 2002, стр. 108.

7. Игуман Евменије (Перисти), Аномалије родитељске љубави, Иваново, 2004, (на србском у Између љубави и себичности, Образ светачки, Београд, 2007.)

АБОРТУСИ

Дуго сам размишљао пре него што сам се латио ове тешке теме. Нећу понављати оно што је већ написано о абортусима. Сада има врло много православних књига о датој теми. На велику жалост, проблем "прекида трудноће" (тако медицинари називају абортус) може дотаћи чак и људе који ни у својим помислима не дозвољавају да могу убити властито дете.

Неоспорна чињеница је то да у домаћим медицинским установама које морају да се баве организацијом породилске помоћи, постоји план о абортусима. Због нечега је некоме уносно да се праве абортуси и то је потпуно очигледно. Сировина из ембриона, намењена феталној терапији и козметици, вреди огроман новац. Не бих хтео у то да поверујем, али случај из моје праксе, као и приче познаника уверавају ме у супротно. Моја супруга, попадија, осетивши одређене симптоме, кренула је код гинеколога. Тамо је хтела да јој се уради тест на трудноћу и да добије неопходну помоћ. Но гле, лекарка гинеколог (мучно ми је тако да је и назовем), још пре него што је урадила тест, почела је да наговара жену да абортира, говорећи да је она још млада, да је гајити децу врло тешко и тако даље. Поставља се питање: зашто одговарати Зод рађања младу и здраву жену која и сама то хоће и која је удата? Сви гинеколози су студирали медицинске факултете и одлично знају да абортус није једноставна и безазлена операција попут отклањања нокта. То је груби продор у организам мајке. При томе шанса да остане неплодна и да уопште никада нема децу веома је велика. Код мене су на исповест доста пута долазиле младе неутешне жене јер су убиле своје првенце, а више децу не могу да роде. Реклама о безопасним абортусима је лаж. Бог се не може преварити

Па ипак у женским саветовалиштима наговарају девојке да абортирају и дају им упут. О таквим стварима ми је мноштво њих причало. Други, још тежи злочин је када лекари наговарају трудницу да абортира у поодмаклој трудноћи (сировина која се добија из таквих ембриона нарочито је скупоцена). Почињу да говоре о контраиндикацијама, патологији плода и тако даље. Шта треба радити у таквим случајевима? Ништа се не бојати и не веровати им здраво за готово. Ако су вам поставили овакву дијагнозу, уложите све напоре да сазнате што више. Нађите добре лекаре, рецимо, преко пријатеља и познаника. Или нађите новац, обратите се приватној поликлиници. Али не верујте првом лекару на кога наиђете. Лекари могу да погреше, и то не злонамерно. На пример, фамозни ултразвук понекад чак не може да одреди ни пол детета. И уопште, њега често користе због лењости и неквалификованости.

Понекад патологије нема, а будућа мајка је на ивици нервног слома. Можете само замислити како је то штетно за плод? Чак и ако је дијагноза потврђе на, не паничите. Многе моје познанице су родиле, и то не једно дете, иако су имале врло озбиљне медицинске контраиндикације.

Код оца Александра Мења једном је дошла жена. Лекари су је одговарали да роди дете, предлагали су јој да абортира. Тврдили су јој да ће се дете родити болесно, умно заостало, идиот. Отац Александар јој је рекао: "Ако се роди идиот, волећеш идиота". Жена је послушала и родила је здравог дечака.

Православни људи, чак ако је прогноза врло мрачна, немају избора: рађати или не рађати. Ако се на порођају догоди оно најстрашније, такав ће поступак Господ примити као мученички подвиг.

Мислим да већина жена иде на абортус, "не знајући шта чине". Многи су навикли да живе у стању уљуљкане савести и илузија, просто тако, не размишљајући ни о чему, јер тако је много једноставније. С друге стране, лекари, пишући упут, перфидно умирују и обмањују. Чедоморство називају вештачким прекидом трудноће, обновом менструалног циклуса и осталим лажљивим терминима. Чине све да ствари не назову правим именом. Нема лекара који може да верује у то да је ембрион део мајчиног тела. Нека су и били лоши студенти, нешто основно са предавања су ипак научили...

Једном сам служио опело детету које је било старо свега три дана. На човека, чак и на дете, оно готово да није ни личило. Оно ме је подсећало на ону децу (замишљам их према филмовима) која се још нису родила, нису се до краја развила и налазе се у мајчиној утроби. То је било вероватно моје најтеже опело. Јер родитељски бол није имао границе. Све моје невеште речи утехе они просто нису чули.

Па зашто онда над дететом које тек што се родило и одмах умрло тако горко плачу, а исто такво дете које још није дошло на свет називају гомилом ћелија и делом мајчиног организма? Мислим да свакој жени која се ипак одлучила на абортус треба просто донети медицински уџбеник и отворити га на страни где се сувим и досадним језиком прича како се раде абортуси. Од миниабортуса од четири недеље трудноће па све до поодмакле трудноће. Нисам себе сматрао човеком са slabим нервима, али сам једва успео да дочитам те ужасе до краја.

ВАСПИТАЊЕ ДЕЦЕ

На сусрету ученика завршних разреда богословије један мој друг из разреда, сада старешина неколиких храмова, архијерејски намесник, устао је и рекао: "За мене служење Цркви и служење породици стоји на истом месту". Није било уобичајено нешто такво чути од архијерејског намесника који по дужности одговара за неколико парохија, гради храмове, брине се о мноштву људи. Али затим сам размислио и схватио да је он у праву. Ако свештеник нема срећан живот у породици, њему је врло тешко да се бави Божијим делом. Свети апостол Павле пише: *Ако ли се ко о својима, а особито о домаћима, не брине, одрекао се вере и гори је од неверника* (1 Тим. 5,8).

Ето како оштро апостол пише. Не пише, на пример: "Ко се лоше моли и не мари за свој посао", већ ко се не брине о својим домаћима. Чак и свештеник, вршећи служење изнад којег нема вишег у свету, служећи Литургију и уређујући Цркву Божију, не може да заборави на свој дом, своју породицу. Жена и породица дају се свештенику једном у животу. Он не може поново да се ожени и зато он нарочито мора да чува своју жену и да јој помаже. Свето место празно не бива, на било ком, чак и на одговорнијем месту може се наћи замена, доћи ће други људи, али деци оца, а жени мужа нико неће заменити.

У савременом свету где је остало тако мало љубави породица је спокојно пристаниште, спасоносна оаза куда човек треба да тежи заклањајући се од свих бура и брига. Заповест о љубави према Богу и ближњима постаје стварност на првом месту у породици. Кога волети ако не нама најближе људе - децу, укућане? Волећи их, учимо се љубави према Богу. Јер како може човек заволети Онога Кога није видео, ако најпре не заволи оне с којима живи? Ми смо често спремни да вршимо неке подвиге, неке да помажемо, да га спасавамо - а Господ ће нас упитати на првом месту како смо се бринули о својој породици, о деци која су нам поверена, како смо их васпитали. Мало ћемо се на томе зауставити. Ко су она, наша деца? Наш продужетак? Наше власништво? Или, још горе, материјал за реализацију оних пројеката и амбиција које нама није успело да остваримо у свом животу? Децу даје Бог. Она су деца Божија па су тек онда наша деца. И Бог их нам даје привремено да би нас упитао за њих. Када то схватимо, нећемо онда гајити лажне илузије и туговати због љутње на њих. Ето, кажу, потрошили смо на децу цео живот и снаге, а уопште нисмо добили оно што смо хтели.

Родитељи у већини случајева воле децу више него деца родитеље. И очекива ње огромне дечије љубави је прави правцати егоизам. Почнимо од тога да, нормални отац и нормална мајка рађају децу ради себе и у том тренутку они уопште не мисле да ће им неко због тога захвалити. Мотиви због којих људи рађају децу су: 1) љубав према деци; 2) да би човек имао ослонац у старости. И тешко да неко при томе мисли да је усрећио своје будуће дете или да је побољшао демографску ситуацију у земљи. Деца нису тражила да их рађамо, ми то чинимо ради себе. Они који воле децу знају да нам она могу дати далеко више радости и среће него ми њима. Немати деце је тежак крст. То ми треба њима да смо захвални што их имамо.

Мучно је слушати жалбе родитеља на децу на коју су они наводно потроши о ли најбоље године живота, гомилу новца и душевних снага и која су им то платила најгором незахвалношћу. Не треба се поистовећивати с Рокфелером који је испоставио рачун својој одраслој деци за све оне године када их је појио и хранио. Не треба жалити због изгубљених година и средстава, већ због тога што нисмо могли да васпитамо децу као достојни ослонац нас, својих родитеља, што нисмо могли да стекнемо њихову љубав.

И зато главни задатак родитеља није у томе да дају детету најбољу одећу, храну и играчке, већ да га образују. Односно, да одгаје у њему лик Божији, да спасу његову душу, а остало ће се све додати.

О школском образовању знам по чувењу, јер сам прилично дуго предавао и у недељној школи, и у најобичнијој професионалној техничкој школи. С болом видим да сваке године ситуација с децом постаје све гора. А и како може бити другачије када се деци нико не посвећује: ни родитељи, ни школа. Раније су барем постојали васпитни програми, кружоци, секције. Сада њих готово и нема.

Зато се у школе уводе часови сексуалног 'просвећивања'. Остаје телевизор и компјутер. Дете укључује телевизор и види, на пример, филм Фјодора Бондарчука *Девета чета*, где је говор стално пропраћен псовком и приказана сцена групног секса. Прича се да је један "авганистанац" у бесу сломио диск с тим филмом, рекавши да је то неистина и клевета на авганистански рат, да је то чак историјска неистина, девета чета није погинула као што је то приказано у филму. У филму *Антикилер* главни јунак, "вitez без мане и страха", пуши траву. Оваквих примера се може навести мноштво, јер код нас је чак и министар културе Швиткој позивао да се псовка прогласи нашом националном баштином. На телевизији се стално приказују филмови који су још пре неколико година потпадали под члан Кривичног закона "Производња и приказивање порнографије". Томе треба додати часове полног васпитања у школи и много тога другог. На истој тој телевизији стално се врши отворена и прикривена пропаганда алкохола и дувана, а у многим филмовима чак и дроге. Дроге су постале веома приступачне, а пиво се продаје по цени минералне воде. Када сам ја похађао школу ми смо знали само једног наркомана из наше школе, а сада је та несрећа захватила све школе.

Због чега све ово причам? Не ради тога да бих некога заплашио. Мислим да сви ионако познају те проблеме.

Важно је схватити нешто друго: сада није оно време када смо ми расли и васпитавали се, а да и не говоримо о старијем поколењу. Без вере у Бога, без хришћанских моралних заповести, без православне културе, децу нећемо васпитати. Још пре неких 17-20 година могли смо се позивати у васпитању на општељудске вредности, али данас не. Време је изгубљено. Хришћанско, православно васпитање даје детету вакцину, духовни имунитет против свега оног зла које јача сваког дана. Борба за душу детета не води се само кроз супротстављање култу долара, секса и материјалних вредности. Ми живимо у доба окултизма и сатанизма који надиру као бујица. Да бисмо то схватили довољно је да прелистамо било које новине са огласима и у њима нађемо рекламу за услуге магова и биоенергетичара или да приђемо било којег киоску с књигама.

Победити овај род (демонски) материјалним средствима немогуће је. Ето ради чега је потребна вера. Ако дете сазна "шта је то добро и шта је то лоше", не по Мајаковском, већ по Закону Божијем, ако добије у свом животу стожер - веру у Бога, ако сазна да ћемо за сва наша дела дати одговор не само за гробом, него и у овом животу, оно ће моћи да се супротстави свету и његовом злу. Код Висоцког постоје речи: "Ако си крчећи пут очевим мачем слане сузе на брк намотао, ако си у ватреном боју искусио шта све кошта, дакле, ти си у детињству одговарајуће књиге читао". И наш задатак је да деци дамо те књиге, то јест, васпитање.

Узгред, о књигама. Врло је важно улити детету од детињства љубав према читању, укус према доброј књижевности. То треба чинити што је могуће раније, не сме да нас мрзи да читамо деци

наглас. Ако малишан навикне на добре, праве књиге, он неће имати жељу да чита оне лоше. Сада је време компјутера, ДВД и мобилних телефона и омладина чита врло мало. Научити користити компјутер може се врло брзо, али научити читати књиге, немајући од детињства такву навикну, врло је тешко. Исто се може рећи и о квалитетним, добрим филмовима и цртаним филмовима. Васпитавши укусу детета у тој области, ми ћемо сачувати његове очи и уши (а што је главно душу) од баналних и недаровитих кривотворина. Оно највероватније ни само неће моћи да их гледа. Купујући деци дискове, са изненађењем сам сазнао какав огроман број изврских домаћих цртаних филмова имамо за децу. Наравно, они су далеко изнад западне продукције. А сада пређимо на нашу главну тему: васпитање деце у породици.

Можда ћу рећи баналну ствар, али васпитање детета треба почети од рада на себи. Постоје познате пословице: "с јасике се поморанџе не беру" и "ивер не пада далеко од кладе". Онакви каквима бисмо хтели да видимо своју децу у будућности, такви и ми морамо да будемо сада када наша деца живе и све деле са нама. Треба их поучавати на примеру свог живота. Ако отац прича Е о штетности алкохола и дувана, увлачећи при томе дубоко дим из цигарете и срчући пиво, хоће ли то дати неки резултат?

Једном сам посматрао врло непријатну сцену. Две младе маме су стајале на улици и разговарале. На два корака од њих играла су се њихова мала деца (имала су највише четири године). Из уста тих жена после сваке друге речи излетала је најужаснија псовка. Такве псовке нисам чуо од искусних бравара и бивших робијаша. Ко ће порастати од деце тих мама? Није тешко досетити се. Исти такви љубитељи псовки. А где је псовка тамо су обавезно и други пороци. Када сам био адолесцент, готово је било немогуће срести жену која пуши на улици. Сада пуше чак и младе маме које гурају колица, чак и на дечијем игралишту. При томе често људи то не чине злонамерно, они су једноставно потпуно изгубили способност да разликују "добро" од "лошег".

Толико су се већ навикли на алкохол, пушење и псовке да све то сматрају о нормом живота. Једном смо жена и ја дошли на дечије игралиште. Осим нас тамо је било неколико старица на клупама, те мушкарац и жена који су седели право на даскама базена с песком. Мушкарац је пушио. Пришао сам му и замолио га да оде, јер је ту дечије игралиште и ту деца пролазе. Ма колико било чудно, он је потпуно нормално примио мој позив и извинио се, угасио је цигарету и отишао. Мислим да он просто није размишљао о томе да је његово пушење некоме непријатно или да шкоди.

Навешћу пример како се за неблагочестиви живот родитељима шаљу уразумљења и како им Господ показује колико велику штету наносе својој деци.

Архимандрит Тројице-Сергијеве лавре Кронид (Љубимов) причао је случај који се догодио његовом земљаку, сељаку села Кетилово Волоколамског среза. Звао се Јаков Иванович. Имао је сина Василија који је имао око осам година. Од извесног времена он је добио нападе неиздржљивог псовања које је било праћено хуљењем на светињу. Његово лице је при томе постајало црно и страшно. Отац је покушавао да га казни, затварао га је у подрум, али дечак је и одатле настављао да изговара ружне речи. Отац детета је причао да он сам када је трезан не псује,

али чим попије први је псовач на улици и псује пред децом. Сам је признао да је крив због опседнутости која је снашла његовог сина. Архимандрит Кронид је саветовао сељака да се у сузама каје због грехова и да се моли преподобном Сергију за исцељење сина. Дошавши након годину дана у лавру, сељак је испричао да се син ускоро разболео, почео је да се топи као свећа. Два месеца је боловао и био је необично кротак и смирен срцем. Нико од њега није чуо ружну реч. Два дана пред смрт он се исповедио и причестио и, опростивши се са свима, умро. Потресени отац је оставио пиће и никада више није изговорио ружне речи.

Овај случај показује какву одговорност носимо за сваки наш поступак и реч изговорену у присуству деце. О томе шта чека онога ко саблазни једног од малих ових добро знамо из Јеванђеља.

Главни васпитни чинилац јесте атмосфера која влада у породици. Оно што дете види и добија у породици, у детињству, 80% формира његов карактер.

Сада се појавила теорија како не постоји лоше наслеђе [генетски чинилац] од родитеља алкохоличара и наркомана. Једноставно, адолесценти, налазећи се у средини где се пије и употребљавају се дроге, и сами прихватају те пороке.

Нисам лекар, мени је тешко да судим о исправности ове хипотезе, али ћу рећи једно: дете нема грехова, грехове чине одрасли. Познати су многи примери када су се деца из породица алкохоличара васпитавала у срећним породицама и одрастала као потпуно нормални људи. Наслеђе је било превазиђено љубављу и бригом.

Исто се може рећи и о другим гресима. На пример, отац је подложен гневу, често виче на жену. Син одраста као потпуно исти такав човек. И сви кажу како је сав на оца. Он је заправо заиста наследио од родитеља импулсивни емоционални карактер, али је узор за подражавање узео од свог оца. Деца наслеђују од нас својства карактера и темперамента, али како ће их она применити и развити зависи од нашег понашања и од тога како их ми васпитавамо. Штедљивост може постати брижљивост, а може постати шкртост. Чврстина се може развити у упорност, а може се претворити у тврдоглавост и самовољу. Зато је важно сагледати особине карактера детета још у детињству и дати им правилан развој, а не тежити да се оне по сваку цену промене или наметне нешто што детету уопште није својствено. Исто се може рећи и о способностима. Ако адолесцент има таленат за уметника, а од њега хоће по сваку цену да направе математичара само зато што му је тата професор математике, може јако нашкодити вољеном детету.

Односи међу супружницима веома утичу на стање деце. Јер породица је јединствени организам и деца су неодвојива од нас. Психолог Максим Бондаренко наводи овакав пример: "Отац долази на саветовање са сином. Утврђен је проблем лошег успеха сина у школи, његовог одбијања да учи. Током разговора се испоставља да се отац стално свађа с мајком, јер је љубоморан на њу. Рекло би се, какве то има везе са синовим учењем? Испоставља се да има непосредне везе. Пошто се он боји развода родитеља, део конфликтне енергије у породици несвесно превлачи на себе. Зато је и 'морао да постане' лош ђак. Резултат тога је да родитељи део своје агресије, намењене једно другоме, усмеравају на сина који на тај начин несвесно 'спасава' породицу од распада. Тако се на

крају добија да се отац и мајка баве његовим 'васпитањем' уместо да реше проблем властитих односа"[1].

"Када је породица заједно тада је и душа на месту" - каже народна мудрост. Ако родитељи хоће да васпитају добру децу, морају и сами да буду начисто са собом и да постигну добре узајамне односе. Тада ће им бити лакше да васпитавају децу. Невоља савремених родитеља је недостатак слободног времена. И због тог недостатка врло мало часова остаје за децу, нарочито код очева. То се може објаснити, време је тешко, треба зарађивати новац. Па ипак нађите времена и позабавите се децом. Она ће вам за то захвалити, чак тиме што ћете једни другима постати ближи.

Један отац је причао: "Мени се раније чинило као недозвољена раскош да одем с децом у зоолошки врт, у природу или на циркуску представу. Нисам себе сматрао толико слободним човеком да би трошио време на такве глупости. Боље је помолити се, мало прочитати Јеванђеље. Али Бог је разбио и у потпуности изменио моје представе о духовном животу. Схватио сам да се моја очинска духовност састоји у томе да поклањам својој деци све своје слободно време. Никаква духовност не оправдава неопходност васпитања сопствене деце. И сада идемо заједно у зоолошки врт, заједно се играмо и шетамо по шуми".

Улога оца је нарочито важна у васпитању дечака. То како сте играли с њим фудбал, ишли на излет, путовали на поклоњење светим местима, нешто заједно мајсторисали, дете ће запамтити за цео живот. Успомене из детињства су најсветлије, најупечатљивије, оне нам као звезде осветљавају сав наш живот.

Многе тате, осећајући кривицу пред децом због недостатка дружења, обасипају децу скупим стварима, играчкама, али често деци то уопште није потребно. За њих би било далеко драгоценije када би тата урадио нешто заједно с њима, поправио кола или их научио да тестеришу и закуцавају ексере. Ми се често жалимо на лош утицај улице и школе. Па да ли ми лично много времена проводимо с децом, утичемо ли на њих, да ли се интересујемо за то чиме они живе, какви филмови и песме им се свиђају? Родитељи морају да буду први пријатељи своје деце, задржавајући, наравно, субординацију, избегавајући претерану фамилијарност [присност].

Треба ли хвалити децу? Ја сматрам да треба. Породица, тата и мама, за дете су цео свет. Оно је нешто учинило, али још не може објективно да оцени свој успех, нема животног искуства. Одрастао човек може добити оцену свог рада на послу, од пријатеља, рођака, а дете само од родитеља. И похвала, чак и за мали успех, има огроман значај за даљи стваралачки напредак.

И обрнуто, деца којима родитељи стално понављају: "Ти си глуп, неспретан и дебео", "Ништа добро од тебе неће испасти" - одрастају као глупи, неспретни и неуспешни. Ако дете, које је чак заиста болесно, стално штите од свега, он ће цео живот себе сматрати болесним и ускраћеним. Настаје такозвани комплекс мање вредности.

* * * * *

А сада поразговарајмо о једном тако важном одељку васпитања као што је **кажњавање деце**. Свето Писмо и искуство Цркве не одричу неопходност строгог кажњавања деце. *Ко жали прут мрзи сина свога; а ко га љуби, грди га за времена* (Приче 13,25). *Прут и грдња дају мудрост, а дете које је запуштено срамоти своју мајку* (Приче 29,15). Али ту има једно "али": свака казна у гневу и љутњи неће донети користи... *Сунце да не зађе у гневу вашем* (Еф. 4,26). Родитељи који искаљују бес, кажњавају не децу, већ себе. Казна (а нарочито телесна) треба да има један циљ - корист за дете, њега треба васпитавати с љубављу, мирно и без вике. Узрост када се дете може тући не сме бити сувише рани (малишан чак неће схватити због чега су га тукли), нити сувише касни (нанећемо трауму и увреду адолесценту). Ако се придржавамо ове мере, после пете године телесно кажњавање више није препоручљиво, довољна је строга опомена.

Прича се да је код Макаренка дошла нека мајка и молила га да је посаветује како да васпитава непослушног сина. Познати педагог ју је упитао колико дете има година, а мама је рекла да има шеснаест. Тада је Макаренко одговорио: "Закаснили сте шеснаест година". Да не бисмо закаснили треба да почнемо од првих дана, а још боље од трудноће. И васпитање треба да почне од себе. Недавно сам слушао причу лекарке гинеколога. Она је причала да је плодова вода мајки које нису пушиле за време трудноће чиста и светла, а код мајки које пуше је мрке боје и са сталним задахом дувана. Човек постаје пушач и алкохоличар још у мајчиној утроби.

Али наставимо о казнама. У Светом Писму постоји оваква фраза: *Очеви, не раздражујте децу своју него их подижите у васпитању и науци Господњој* (Еф. 6,4). У васпитању треба избегавати бес и празне речи. Грдња мора бити конкретна и адекватна поводу. На пример, дете је случајно разбило вазу. Страшни отац му прилази с бесмисленим питањем: "Зашто си разбио вазу" - "Нисам хтео" - "Не, признај, зашто си разбио вазу?" Гнев детета расте, јер оно не зна шта да одговори. Гнев оца се такође појачава. Дете може да изгуби стрпљење. Једном отац врло вероватно може зачути: "Тата, шта ти је, јеси ли будала?" Па, какво питање, такав и одговор[2]. Честа грешка је правити примедбе на сваком кораку, претварати их у сталну навику, јер ће дете ускоро почети да их доживљава као бесмислену звучну позадину која ништа не значи.

Дошло је време да поразговарамо о оном главном. О хришћанском васпитању деце. Постоји раширено мишљење да детету не треба наметати религиозно васпитање: наводно, оно ће одрасти и само ће изабрати веру, доћи ће Богу. Ничему не учити и уопште не васпитавати исто је тако безумно као и не читати детету никакве књиге: оно ће одрасти па ће само изабрати шта ће читати. Ето, покушавамо да наметнемо детету оно што ми сматрамо добрим и правилним и не размишљамо о томе да неко има другачију скалу вредности.

Други момент: деца лишена животног искуства не могу још сама да бирају шта је добро, а шта лоше. Питање да ли васпитавати у вери или не, за верника не постоји. Вера је за нас смисао живота и зар ми не желимо да пренесемо деци оно што је за нас светиња?

Недавно сам с једним ђаконом, мојим пријатељем, расправљао уз чај треба ли приморавати децу да се моле и да иду у цркву. И свако од нас је наводио много примера "за" и "против". Како су дете од детињства терали да се моли, а затим је оно отишло из Цркве, и, обрнуто, како су људи

васпитани од детињства у вери постајали благочестиви свештенослужитељи. Мени се чини да је најважније не само ставити дете на молитву и водити га на причешће, него и да ми сами живимо молитвом и службом. Дете не трпи лаж и формализам. Ако је за родитеља молитва део њиховог живота и душе и они су успели да покажу то детету, дете, упркос свом спољашњем противљењу, схватиће да неће моћи да живи без Бога. Било је случајева када су адолесценти одлазили од Цркве али су се затим враћали, сећајући се родитељских поука. Главно је да све што радимо у породици радимо с једним осећањем - с љубављу према деци и ближњима. У тежњи да уцрквенимо децу, не треба да претерујемо. Тешко да ће малишан одстојати цело бденије или Литургију у целини, да ће моћи да прочита цело правило пред причешће. У цркви детету не сме да буде тешко и досадно. Може се доћи после о почетка, објаснити детету унапред шта ће бити на служби, отпевати с њим тропар празника. Ми смо лењи да мало прочитамо детету Јеванђеље са сликама, да му испричамо о празницима, а после се жалимо како деца неће да иду у цркву. Дете је човек-навика. Он се навикава да једе, устаје и леже по одређеном режиму, да иде у вртић, затим у школу. И одлажење у Цркву такође треба да постане таква добра навика. Редовно бављење нечим веома дисциплинује, то ће затребати у свим животним приликама. И не треба се љутити што дете нема пажљиву усрдност за време молитве. Деца су веома радознала, она очекују наша објашњења. А ми често све сводимо на: "Хајде са мном зато што то тако треба". Тако дете чак и у шетњу неће поћи, а не само у храм. Врло је добро објаснити малишану где је која икона у цркви и шта је на њој насликано, у шта су одевени свештеници, олтарници, научити с њим "Вјерују", "Оче наш", како би оно певало с народом. Али, наравно, треба га учити без бубања. Моје дете је знало те молитве већ са три године. Једноставно им их је мама читала ујутру, пред спавање и пре јела. Уосталом, постоји и израз: "Знати као 'Оче наш'".

У вези са овим хтео бих да дотакнем још једну тему: васпитање радних навика.

Деца су навикла на игру. Она се не играју само аутомобилчићима и луткама. За нашу децу најомиљеније играчке биле су шерпе, поклопци, неке сасвим одрасле ствари. То треба искористити. Деца с необичном радошћу учествују у заједничком припремању хране, рендају поврће, мешају салату, перу посуђе. Како да не! Јер обично им то не дају. То вам није дечији мобилни телефон или аутомобил који је досадио. А с каквим задовољством деца помажу при сађењу поврћа или закуцавању ексера! Ако нешто умете (да шијете, цртате, мајсторишете), најомиљеније и најзанимљивије играчке вашем детету биће оне које сте направили заједно. Бављење децом пружа родитељима не мању радост, него деци. Моје дете је просто кликтало од радости када сам га повео у шуму. Ја сам тестерисао суво дрвеће, а он је вукао суве гране у кола. Тешко је рећи ко је од нас добио веће задовољство.

У оквиру наше теме ослонац и тежиште је васпитању деце у породици, а не у дечијим установама.

Наравно, дете мора да васпитава породица; нико деци неће заменити оца и мајку. Али ја ипак не могу да кажем да децу нипошто не треба давати у дечији вртић. Има ситуација када мајка подиже дете без оца, принуђена је да ради или да студира, да издржава породицу. Сада је у многим породицама тежак материјални положај, оба родитеља раде да би обезбедили породицу.

Уосталом, има разних ситуација. Наравно, дечији вртић је пре нужно зло. Он има низ озбиљних минуса. Дете је још врло мало да би знало шта је добро, а шта рђаво. Деца доносе из вртића ружне речи, игре и навике. Често васпитачи лоше пазе своје штићенике, а понекад их и вређају. Малишани се у вртићу чешће разбољевају. Дете се одвикава да се моли пре јела, пре спавања, јер у вртићу то не раде. Ипак у школском узрасту дете је јаче душевно и телесно, већ има своје мишљење. Тако да, ако постоји могућност, васпитавајте децу у породици. Ако мајка није лења, дете ће се у породици развити далеко брже, него у дечијем вртићу. А родитељска нежност и топлина по себи су васпитање.

Ако у породици има више деце, проблем са комуникацијом такође неће по стојати. Глумица Ана Михалкова у интервју часопису *Тома* каже: "Бојим се да мноштво људи уопште не размишља о васпитању деце. Колико је само породица где се питање како васпитати децу једноставно не поставља... Стрпали су га у дечији вртић и отишли су на посао. Затим су га купили из вртића, окупали и нахранили, сместили да спава. Многе ситуација приморава да живе по инерцији".

Кратко се зауставимо на теми бројности деце. Колико треба имати деце? Ево мишљења психолога Т. Шишове: "Једно дете у породици има далеко више шансе да одрасте као егоста, а такви људи су претерано љубоморни. Они хоће да се цео свет врти око њих... Понекад жена чак и преко телефона не може мирно да разговара: дете одмах почиње да цмиздри, бесни, да захтева од ње да спусти слушалицу. Јединци се теже сналазе у колективу, док деца из породица с више деце врло рано стичу навике дружења. При чему им дружење с другом децом даје додатне предности: штитећи млађе, они се уче самосталности, стичу самопоуздање. Имајући поред себе старијег брата или сестру, малишан се осећа заштићенијим. Опонашајући старију браћу и сестре, млађа деца далеко брже уче и развијају се. Многе мајке с више деце причају да су училе читању и рачунању само првенце. Даље су деца учила по принципу штафете - од старијих млађима"^[3]. Ја сам срећан што сам одрастао у петочланој породици. Ако ишта, размажености у мени нема.

Главни разлог због којег људи не желе да имају много деце је економски. То јест, њима се чини да неће моћи да издржавају велику породицу. Наравно, постоје и други чиниоци. Могу савршено тачно да кажем: ако човек хоће да има много деце, Господ му ће му обавезно помоћи. Примера за то је безброј. Навешћу само један. Мој познаник олтарник живео је са својом женом, мајком и троје деце у врло малом двособном стану. Чак им је и када у купатилу била седећа. И они тако одлучују да роде четврто дете. И шта се догодило? Кућа у којој је био и њихов стан (која није требало да буде срушена) проглашена је оштећеном и њима одмах дају два стана у новој згради. Трособан и једнособан.

На крају ћу навести речи царице Александре Фјодоровне која је и сама била узор мајке и жене: "Родитељи морају бити онакви каквима они хоће да виде своју децу - не на речима, већ на делу. Они морају да уче своју децу примером свог живота".

НАПОМЕНЕ:

1. Игуман Евменије (Перисти), Аномалије родитељске љубави, стр. 120.
2. Игуман Евменије (Перисти), Аномалије родитељске љубави, стр. 156.
3. И. Ј. Медведева, Т. Л. Шишова, Књига за тешке/незгодне родитеље, Блиц-педагогија, Москва, Хришћански живот, 2006, стр. 36.

СЛОБОДА И ЗАБРАНЕ

Мислим да су сваки отац и свака мајка себи постављали питања: у којој мери ограничавати слободу детета, је ли потребна родитељска строгост? Поразговарајмо најпре о слободи и забранама уопште.

Најпримитивније схватање слободе јесте могућност да човек ради све што хоће. Али сваки човек који размишља о овој теми схватиће да је све далеко сложеније. Један московски свештеник је говорио да заповести нису забране, већ саобраћајни знаци, заставице које опкољавају ископану рупу на путу. "Опрез, овде је опасност!" - кажу они. Свако ко се креће путем слободан је да игнорише ограду и знакове, али тада за његов живот нико није одговоран. Исто нас тако и заповести упозоравају: пажња, то је грех; чинећи га ви излажете душу и тело опасности. Свака морална забрана, ограничавајући нашу слободу у малом, чува нас од велике неслободе, а понекад и од ропства.

Свако који чини грех роб је греха (видети: Јн. 8,34). Сигуран сам да никоме не треба објашњавати шта је то зависност од дрога; каква је то још слобода? Или друга ствар. Човек који живи развратно у потпуности себе лишава слободе. Он више не може да живи без те страсти, макар у мислима, да и не говоримо о опасности да добије специфичне болести. Рана полна распуштеност води импотенцији већ у младалачким годинама. На пример, у Америци је то веома распрострањена појава. Не ограничавајући себе у детињству и младости, можемо се врло брзо потпуно лишити могућности да поседујемо полни живот.

Или такве заповести, као што су: не убиј, не укради. Ту је уопште све крајње јасно. Убице и лопове лишава слободе сама држава. И какву год страст да узмемо, плата за њу је губитак слободе и ропство. Да, ти си слободан да учиниш грех и злочин, али знај да после тога више нећеш бити слободан. Забрана се не треба бојати. Сав наш живот се састоји од њих. Кривични закон су све саме забране. Саобраћајна правила су све саме забране. Чак и закони физике и природни закони уопште садрже забране. Сећате се, у школи, на часу хемије: "Најпре вода, а затим киселина, иначе ће се догодити велика несрећа". Неки размишљају овако: забрањени плод је слadak и, забрањујући га, ми изазивамо код деце повећано занимање за забрањени предмет. Доступност је увек доводила до неумерености. Међу узроцима наркоманије и алкохолизма код савремене омладине истраживачи помињу у првом реду не одсуство доколице или друге чиниоце, већ

приступачност алкохола и дрога. Тако да су забране добра ствар ако су разумне. И то је веома важно - сугерисати детету да забрана није казна; то су правила по којима живе људи, рачунајући ту и одрасле. Само то што ми лично (одрасли) живимо по чврстим правилима и не кршимо их, може бити потврда наших речи. Када тражимо од детета да не пуши а сами пушимо, да не псује, а сами ружно псујемо и тако даље, то је онда апсолутно бесмислена ствар.

Греси које чине родитељи дете ће обавезно покушати и само да учини. Чинећи рђав поступак, отац или мајка дају деци дозволу да чине то исто. Ако отац (то јест, одрастао човек, ауторитет) тако ради, зашто не бих могао и ја?

Али забране не смеју бити бесмислене. Њих не сме бити сувише. Дете има право да зна зашто се то не сме чинити. Родитељску власт и силу треба користити као драгоценост, не расипајући их на сваком кораку, већ их примењујући ретко и разумно. Већ сам помињао да се бескрајно "не можеш", "не смеш", "стиди се" претварају у неки шум, у звучну позадину, те деца потпуно престају да их чују.

Чак и у малом детету треба поштовати човека. Деца то веома цене. Ако му кажете: "Ти си ми већ одрастао, ускоро ћеш кренути у школу, скупи, молим те, играчке" - то ће без сумње бити ефикасније од вике: "Одмах да си то склонио!" Апеловати на одговорност и одраслост детета веома је корисна ствар. Зашто су на селу деца постајала одрасла већ са дванаест година? Зато што су се према њима односили као према одраслима и имали су поверења у њих као у одрасле људе.

У вези с тим поменимо да је беспосличење погубно готово у сваком узрасту. Деца због нерада почињу, што се каже, да "дангубе". Умни рад у кући или у кружоцима и студијима, сразмерни физички рад, читање - то је оно што је потребно деци. Да она не би имала времена за обест и грех, треба их оптеретити. Наравно, у породици са више деце то се решава далеко једноставније. Поштујући дете, не смемо бити њихови робови. Деца могу да буду препредена. Она добро запамте какве смицалице пролазе и како манипулисати родитељима, знају они то без икаквог Карнегија. Ту су свакако неопходни строгост и доследност. Ако нешто забрањујемо, треба то да доводимо до краја, а не да падамо на мољакања, уморивши се од дечијег цмиздрења. Родитељи морају да наступају у јединственом фронту. Ако је тата нешто забранио, а мама, сажаливши се, то дозвољава - онда је то анти-педагогија. Сва деца су хировита, али то не сме да се претвара у систем. Хирови се догађају, по правилу, због тога што деца знају да нешто своје могу да постигну сузама и цмиздрењем.

Ту је важна профилакса. Ако дете зна да на тај начин ништа неће постићи, мање ће бити хировито. Не знам је ли то правилно али ја и моја супруга понекад примењујемо метод заговарања, то јест, када се деца јогуне и постају ћудљива, трудимо се да их пребацимо на другу тему и одвучемо на нешто друго, понекад она траже једно, а ми им дајемо друго. Али не испуњавамо захтев ћудљивог детета. То често помаже. Уопште, с дететом треба умети разговарати, објашњавати му и тада ће бити мање неспоразума. Понекад се хирови догађају од умора или од неразумљиве и неуобичајене ситуације и ту је тим више потребно објашњење.

* * *

О размажености. Још је мајка-разбојница у Шварцовом комаду *Снежна краљица* говорила: "Децу треба мазити, јер када порасту постаће прави разбојници".

Насупрот томе једна жена са много деце, мајка четири дечака говорила ми је: с "Децу је корисно ограничавати у свему". Не слажем се у потпуности с њом, | али у нечему је она у праву. Размаженост може касније вршити веома лошу |службу.

Човек који има све што му душа пожели то уопште не цени, он није спреман за живот одраслог човека. Навика на то да му се жеље лако испуњавају ли шава га самосталности. Када буде морамо сам да доноси одлуке, да нешто учини, или можда да доживи оскудицу и тешкоће, млади човек за то неће бити спреман. Апостол Павле каже: *Знам и понизити се, знам и изобилувати; у свему и свачему навикох: и сит бити и гладовати, и изобилувати и оскудевати. Све могу у Христу који ми даје моћ* (Фил.4,12-13). Или како каже руска пословица: просјачке торбе и затвора немој зазирати, односно, буди спреман на све.

Поводом ограничавања. Постоји међу родитељима обичај да, када мама или тата неће нешто да дају детету јер желе да то поједу сами, кажу у шали: "Деца морају имати здраве родитеље". И то није увек лоше... Деца морају знати где им је место. Лењинова парола "Све најбоље деци" често доводи до дечије распуштености и непоштовања старијих. Апсолутно нису у праву они родитељи који равнодушно гледају када их њихов мали син у нападу хистерије удара. Такве испаде треба одмах пресецати. У војсци постоји добар појам - субординација. Генерал је увек твој претпостављени и мораш да га поштујеш. *Уопште не разумем родитеље који дозвољавају деци да им се обраћају не са "тата" и "мама", већ по именима.* Овакво одсуство пожељне дистанце у односу деце и родитеља неће ни до чега доброг довести. Постоји врло штетна теорија да су деца мали одрасли људи, она све знају и осећају боље од нас, она су исто тако слободна и равноправна као и остали. Испод ове толерантности и либерализма скривају се лењост и одбијање да се човек бави децом и да их васпитава. Уместо да досадно објашњава шта је добро, а шта лоше, лакше је да се детету каже: па он сам све зна боље од мене. Деца не могу бити једнака с нама. Она немају животног искуства, знања, и разума одраслих људи. Она услед узраста ни физички ни умно нису развијена. Деца теже к нама, моле нас за помоћ, а ми сматрамо да су довољна сама себи и да она малтене нас треба да уче. Заиста се "све замрсило у кући Облонских"[\[1\]](#).

Ми, родитељи, не смемо да слушамо нове помодне теорије, већ да се потрудимо да васпитамо дете, да му дамо све што хоћемо, да уложимо у њега све што сами сматрамо потребним до њихове зрелости. То што се неки одрасли понашају горе од деце говори не о томе да су деца паметна, већ о томе да су одрасли постали глупљи од деце.

Говорећи о дечијој размажености, неопходно је дотаћи и другу важну тему: социјално раслојавање.

Укидањем (готово свугде) школске униформе и повећањем животног стандарда појединих људи код адолесцената се појавило више могућности да се "шепуре" пред својим друговима у разреду, истичући се скупом одећом и играчкама. И наравно, она деца која не могу себи то да приуште,

почињу да им завиде. Ево шта каже о том проблему протојереј Валерије Кречетов који је и сам отац седморо деце:

"Моја деца су похађала елитнику школу и тамо, наравно, неко има овакву хемијску оловку, неко другачију, неко има најмодернији часовник; ја сам говорио својој деци да треба не имати, већ умети. И када смо ишли на годишњи одмор, живели смо у шатору, учио сам их да запале ватру, да лове рибу и да је прже. Све време сам им говорио да ће човек умрети ако ништа не научи да ради. Поклањао сам им сетове алатки, одвртаче, разне чекиће, ножиће, сијалице, а они су све време радили нешто својим рукама, и ја сам тако био васпитаван. Нисам био ни пионир, ни комсомолац и зато је моја перспектива била ништавна у смислу неког напредовања, те сам схватио да ће мој живот зависити од тога какав ћу бити стручњак, колико ћу бити у стању да нешто радим. И увек сам говорио својој деци да је врло важно бити независан у духовном смислу, а човек је независан само онда када све може сам да уради. Прави мушкарац мора да уме и да струже, и да тестерише, и да пере и да кува. Он то не мора обавезно да ради сваки дан, у свакој породици свако има своје дужности, али он мора да то уме...

Ја сам се у своје време трудио да овладам свим чиме се могло овладати. Завршио сам Електротехнички факултет са струком инжењермеханичар и радио сам на свим машинама, бавио сам се и заваривањем. Имам чак уверење о томе, то јест, да сам конструисао, направио и пустио у рад уређај. О тим стварима треба говорити деци, то треба васпитавати. Нарочито дечаке, с њима би чак то могло готово необавезно, рецимо, све је то ситница, нема проблема да то сам направиш, то јест, ту можемо играти на карту сујете. Наравно, ми смо живели у друго време. Сада многи имају све што хоће. Треба показати наличје те медаље: човек све има, а ето шта се све догађа због ствари: због скупог часовника су га истукли, због капе су га убили, због минђуша могу уши да откину. Ето то је цена стварима. Знање и вештина на челу не пишу, већ су све време с тобом"[\[2\]](#).

Сећам се, када сам ишао у школу, родитељи нису могли да ми купе скупе ствари и осим тога био сам растом најмањи у разреду. Али умео сам неке ствари који други нису умели. На пример, доста добро сам цртао (на школском ј| нивоу). Када бих почињао да радим неки цртеж у свесци за време одмора, обавезно је иза мене устајало неколико ђака и гледало. Молили су ме да им нацртам нешто у свесци. Морао сам да цртам школске плакате, зидне новине, за шта ми је наша директорка, професорка енглеског, давала петице. То је такође изазивало завист околине. Но не сећам се да сам нешто патио због тога што нисам имао скупе ствари и зато се за њих нисам ни везивао касније. 3

Зато је најбоље развити способности детета у некој области. Зар могу модерни мобилни телефон или скупе "крпице" бити јачи од вештине свирања на гитари, или вожње и поправљања правих кола или од доброг знања енглеског?

Уосталом, може се свашта измислити, на пример, могу се развити спортске способности. А мајка може пренети веома много корисних навика девојчици.

НАПОМЕНЕ:

1. Цитат из романа Ана Карењина Лава Толстоја - прим прев
2. Подвиг породичног васпитања, Москва, 2001, стр. 128-129.

СТРПЉЕЊЕ И РАД

Васпитање радом је велика ствар, али, нажалост, у условима мегаполиса оно је тешко оствариво. Са мном су се у богословији школовала деца са села. Она су била далеко боље од нас, градске деце, прилагођена животу, нарочито ни мало једноставним интернатским условима. На радним послушањима њима је било лако. Учити децу раду сада је веома тешко и зато што се живот све више аутоматизује. Готово једина навика преостаје вештина да се притиска дугмад. Али и у савременом свету постоји велико поље рада. Сада се продаје врло много добрих и квалитетних материјала и инструмената, радити с њима је лако и пријатно. Оно што су раније могли да раде углавном професионалци сада је доступно готово сваком мушкарцу. На пример, поправка стана, замена цеви и електроинсталација и тако даље. То треба искористити. Веома је добро имати и окућницу. За девојчице сада такође има много ствари којих раније није било: за шивење, вез, сликање, домаћинство. Код нас у Русији, ако се узме у обзир спор развој услужних сервиса, неће тако брзо отићи у прошлост корисне навике: поправки, заваривање, оправљање одеће и обуће.

С тугом сам сазнао да су у многим школама укинута часови техничког образовања тако да се сва нада полаже у породицу и родитеље. Чак се и врло мала деца могу научити да нешто мајсторишу. За дете су живот и игра једно исто и најомиљеније играчке су често оне које садрже елемент фантазије. Дете опонаша одрасле и прави кућу или аутомобил од ваљкастих јастучића на каучу. Коцке и конструкције такође су веома корисне. Није потребно сувише много сложених играчака. На пример, ми више не знамо куда да их ставимо, нико се с њима не игра; а нешто залепити, измајсторисати, нацртати - за то су деца увек спремна.

Сва деца воле да цртају, чак и она која лоше цртају. Отац Илија Шугајев је једном написао како је учио децу у недељној школи библијској историји кроз цртеже. Ја сам такође користио тај метод. С децом у школи смо цртали дане стварања света, потоп, Јаковљев сан, и уопште све познате приче. Деца су могла да одговарају користећи свој албум. Затим смо направили изложбу цртежа. Ова методика се може користити и са сопственом децом, учећи их Старом и Новом Завету.

Наравно, на речима је све врло једноставно, али приморати себе стално се бавити децом итекако је тешко. Неколико пута је лакше и брже сам урадити него ангажовати дете, на пример у спремању и чишћењу куће. Али таква лекција може бити делотворнија од најдужих и најкрасноречивијих разговора.

Неки родитељи уводе новчана поткрепљења за децу ако обаве неке послове у кући. Ту праксу сматрам неправилном. Тако се може васпитати не љубав према раду, већ само љубав према новцу.

РАЗВОЈ УМЕТНИЧКУХ СКЛОНОСТИ

Не постоје деца без талента, деца која низашта нису способна. Зато је важно схватити за шта дете има способности, а што је најважније, за шта има склоности, и развити те дарове. Музика, цртање, техничке способности - све то може затребати у животу. Макар дете и не постало сликар или музичар, оно ће увек негде успети да примени своје навике.

Бављење класичном музиком у музичкој школи оплемењује малог човека, васпитава његов музички укус. Учење разних уметности изоштрава опажање и поимање. То даје некакву заштиту, вакцину против недаровитости и баналности којим је испуњена савремена култура. Настава у различитим школама, студијама, кружоцима и секцијама развија сврсисходност и марљивост.

Чак и ако дечак или девојчица никада више не узму у руке виолину после музичке школе, такво школовање не може да не остави трага. Музичке навике могу бити корисне у другој области, рецимо, у црквеном хору.

ЈОШ ЈЕДНОМ О ТЕЛЕВИЗИЈИ

Ми не можемо у потпуности да заштитимо дете од лоше музике, лоше литературе и баналних цртаних филмова. Оно ће се барем негде, крајичком ока или уха с тим сусрести.

Али задатак породице је да васпита укус деце. Човек који поседује укус и сам ће учинити правилан избор. Испоставило се да сам одрастао потпуно без телевизора. Као одрастао човек телевизор сам ипак купио, због чега веома жалим. Ништа ми добро он није дао. Али помогао ми је случај. Преселили смо се у други стан и телевизијски кабл није био довољно дугачак да се утакне у утичницу, а мрзело ме је да га продужавам. Ето тако смо и живели. Гледали смо видео и ДВД. Сада се, у крајњој линији, може изабрати шта гледати и када. Преко радија сам једном слушао интервју с професионалним телевизијским новинаром, чини ми се да је радио на Првом каналу. Тај човек је испричао зашто сматра гледање телевизијских емисија штетним.

Прво, телевизија потпуно лишава човека способности да размишља, да замишља, да довршава слику, лишава га фантазије. Од свих извора информација телевизор једини нуди човеку готову звучну и визуелну слику. Као да је он ставља у његову главу. Преостаје му само да је прихвати. То га потпуно лишава могућности да нешто сам размисли, да замисли и проанализира.

Друго, телевизија захтева потпуно потчињавање себи. Када слушамо радио или магнетофон, можемо се нечим забавити: опрати посуђе, почистити стан, јести. Када гледаш телевизор не можеш чак ни да једеш. Сваки лекар ће рећи да је то штетно. Човек може само да седи, упиљивши поглед у екран.

Телевизија је врло агресивна. Човек види и прихвата управо оно што хоће да му покажу творци програма. Неће погрешити човек који потпуно избаци телевизор из куће. Али ту постоји једна опасност.

Отац Константин Островски прича: "У породици једног свештеника није било телевизора и одрасли су почели да примећују да деца често нестају из куће. Сазнали су да проводе време код суседа и тамо гледају телевизор. Тада су купили телевизор и почели су барем заједно у породици да га гледају, али не све одреда".

Зато гледање телевизије мора бити под контролом одраслих и строго дозирање. Сада се продаје врло много добрих филмова на дисковима, избор је велики и тиме се информативна глад детета у потпуности може задовољити. А што је најважније, увек ћете знати шта гледа ваше вољено дете.

Недостатак визуелне информације може се надокнадити звучно. То је мање штетно. У продаји има доста касета и дискова с бајкама, нових снимака старих плоча, зборника песама. На интернету постоји специјални сајт старих дечијих плоча из доба СССР-а, дајем и његову адресу:

<http://audio.arjlover.net/audio> .

ЦРКВЕНО ВАСПИТАЊЕ ДЕЦЕ

Прелазимо на веома важан одељак породичног васпитања - уцрквењење деце. "Религиозни живот код деце је непосреднији, једноставнији и хармоничнији. Он се ослања на осећања и интуицију и тек касније придодaje на тај емоционално-мистички стожер све интелектуалне податке и чињенице свакодневног животног искуства"^[1] - пише педагог и писац А. Рогозјански. Тврдим да је то заиста тако. Мала деца (са три-четири године) веома реално доживљавају Бога. То је за религиозно васпитање најблагодатнији период. Ако се родитељи моле, говоре да постоји Бог, мали човек у то не сумња, то је за њега датост. Као и то да постоје тата и мама.

Једном сам послом био у посети дечијем вртићу и силазио сам степеницама у мантији. Неки мали буцко је показао на мене прстићем и рекао својим друговима: "Бога!"

Најпријатније утиске имам од освештања дечијег вртића. Деца су врло озбиљно прихватила тај догађај, колико су могла узимала су учешћа у њему, невешто су се крстила, молила. Када су ме позвали у други дечији вртић и замолили ме да га освештам без деце, када ова оду кући, позивајући се на то да не могу сви родитељи да то правилно протумаче, ја сам одбио. Па ми то чинимо управо ради деце. Она ће тамо живети - њима је то потребно. Али управница ме није схватила.

Врло се добро види како мала деца прихватају Бога кроз дечије религиозне цртеже. Код мале деце ликови су чистији, они су несигурни и наивни. Код старије има више позајмљивања, понекад не баш најбољег. Треба што пре детету улисти веру, што раније, то боље. Молитва, посећивање храма, причешће морају бити ствари потпуно природне у животу детета. И разуме се, у сразмери с његовим способностима. И потребно му је мало правило, али редовно, и служба не у целости. Дете не сме у храму да се исцрпљује и да замара друге парохијане.

Протојереј Константин Островски чија се три сина школују у богословији, а четврти ма Московској духовној академији, пише: "Међутим, довести дете у храм тек је пола посла: није добро доводити

дете у храм, остављати га тамо, а ми се молимо негде у углу или чак одлазимо негде. Ето то заиста децу деморалише, и онда видиш: мали дечак од две године стоји као укопан за време службе, не може да се одвоји, и са три године стоји, а затим, чим постане мало старији, бежи из цркве. Када сам ја с децом ишао у цркву, лично сам с њима стајао целу Литургију, а на бденија смо врло ретко ишли. Одлучно сам са децом пролазио напред, до самог амвона и тамо смо увек стајали. Деца су била мала, њима је свакако то било тешко, али направиш мали поклон с њима заједно, даш им да запале свећу, покажеш им баћушку, нешто им шапатам објасниш". Детету су често потребни јаки утисци. Ми пак водимо децу на велико бденије да би тамо видела полијелеј, тамо је све тако занимљиво: кађење, помазање, целивају икону.

Сећање је занимљива ствар: неке епизоде из детињства су потпуно заборављене, а неки тренуци су се урезали у сећање тако као да су се догодили јуче. Сећам се: рано пролеће, снег се отопио, топло је. Ми идемо с родитељима после службе у недељу пред Велики пост. Замолили смо једни од других и од сасвим непознатих људи опроштај, као да смо чистији и сва се природа такође, изгледа, очистила, збацила је са себе хладни ледени покривач. И неко чудесно осећање радости и тихе туге, чак и сузе навиру на очи. Такве успомене из детињства, као што су ноћна пасхална служба, одлазак у манастир, захватање из светог извора, човек никада не заборавља и оне ће с њим бити цео живот.

Треба ли малу децу ангажовати на послушањима у олтару? Ја сматрам да не треба. На примеру мојих познаника, деце-олтарника може се видети да то не изазива страхопоштовање према олтару и према храму уопште, већ ствара свакодневно расположење и навику. Нажалост, сами свештенослужитељи и старији црквењаци не понашају се увек са страхопоштовањем, разговарају и могу да дају лош пример. Уводити децу у олтар може се у старијем узрасту, могу се уводити адолесценти, и то не увек. Али о томе ћемо говорити касније.

Исти отац Константин примећује: "Уређење наших храмова је такво да човек с треба да се моли у храму, да види иконостас, изласке свештеника. На певници или у олтару човек понекад нема када да се моли, заузет је читањем, појањем и радом у олтару. А код детета тек треба да се изгради навика молитве. Али има и изузетака од правила. Децу треба ангажовати да учествују у домаћој молитви. Она могу читати "Оче наш" пре јела или друге познате молитве за време правила.

Када служим молебан код куће, увек дајем најстаријем детету могућност да мало отпева познате песме, да придржи кадионицу и тако даље. Веома је добро ставити на знање да је молитва реалност, разговор с Богом, да се можемо молити и својим речима у тешкоћама, за време болести, невоље, пред неки посао, молити се за родитеље, кумове и болесне."

У вези с тим треба рећи да је друга врло важна ствар после духовног васпитања васпитање љубави и милосрђа према људима. Не треба се бојати да ће дечак одрасти као слабић. Он ће увек стићи да стекне чврстину, али бити саосећајан и самилостан је тешко. То се може чинити на добрим примерима из књижевности и житија Светих и на конкретним примерима из живота. Треба саосећати са слабима и немоћнима, давати милостињу сиромашнима, сажалевати животиње. Ту је опет потребан лични пример. Ако се обратимо агиографији (житијима Светих), видећемо да је

огромна већина Светих имала благочестиве родитеље. Веру у детету формира породица. Значајно васпитно средство јесте пост и нису у праву родитељи који на све могуће начине штите децу од поста. Пост је васпитање воље и уздржаности. Када да науче децу да посте и каква је мера дечијег поста треба решавати индивидуално с духовником.

НАПОМЕНЕ:

1. А. Рогозјански, Хоћу или треба, Москва, 2004, стр. 159.

КРШТЕЊЕ

Мислим да је тема крштења деце непосредно повезана с темом хришћанског васпитања поколења у одрастању. Нешто ћу испричати о томе зашто крстимо децу и шта им даје та Тајна.

Када видим гомилу кумова и младих родитеља који иду према парохијском дому где се код нас обављају разговори са онима које треба крстити, моје срце, нажалост, не поскакује од радости. Пре би се рекло обрнуто. Зато што знам да ми не предстоји нарочито пријатан разговор. Ја сам млад свештеник, али сам ипак крстио већ доста народа. Зато могу да се сетим само пар случајева када су кумови знали напамет Символ вере. Најпре сам то приписивао својој младости, али затим сам сазнао од једног постаријег свештеника који пола века служи у чину да је он такође само неколико пута чуо молитву "Верујем" од кумова (не рачунајући, наравно, случајеве када је крштавао децу својих сталних парохијана). Ваистину је Русија крштена, али није просвећена. И уопште, знање многих кумова о томе шта је то кумство своди се, изгледа, на гледање ганстерског филма *Кум*. Многи од њих чак немају ни крстић око врата. Није мало таквих који не знају шта је то исповест и причешће. Но добро, они нису читали Јеванђеље и духовну литературу, али морају знати барем или неке књиге или филмове где свештеник прима исповест.

Све што сам рекао о кумовима може се приписати и родитељима. Ниво њихових знања ни мало није виши. И уопште, на целокупном њиховом понашању налази се неки печат неозбиљности и неумесног веселја. Више пута сам се суочавао с тим да су родитељи или кумови почињали унапред да "славе" догађај. Од њих се већ осећао алкохол и нису увек добро владали језиком. Понекад, када човек све то види, спопада га забрињавајућа мисао: "Да ли је паметно крштавати малу децу?" Јер такви родитељи и кумови очигледно неће васпитавати малишана у вери и побожности, али због нечега обавезно хоће да крсте своју децу.

Ми јако добро знамо у чему је неистина протестаната у вези са њиховим некрштавањем деце. Ако сам ја црквени човек и живим животом Цркве, и моје дете, наравно, мора њиме да живи, да се причешћује с нама из исте Чаше, да се моли у храму. Ако бринемо о деци, како онда да их не помињемо на Литургији? А некрштени се не могу помињати. Али многи људи о томе и не размишљају. Њима је главно да крсте дете, да се оно упише у књигу крштених.

Праведности ради рећи ћу да је људи озбиљних (истина, непросвећених) такође много. Ето управо се њима првенствено и обраћам за време катихетских разговора. Навешћу (у скраћеном облику) разговор који обављам с родитељима и кумовима.

Прво питање које обично постављам гласи: "Ради чега примате крштење?" (унапред им говорим да то није испит и да морају да кажу својим речима). Има најразличитијих одговора: 1) ми смо Руси, па значи морамо и да се крстимо; 2) да дете не би било болесно; 3) да би било срећно у животу.

Објашњавам им да нас крштење не чини више Русима него што јесмо, да је оно дато свим народима, да у Цркви "нема ни Јелина, ни Јудејца", да је већина земаља примила хришћанство када је Русија била још паганска.

Крштење нас такође не чини здравим и срећним, јер спада у духовну, а не у материјалну област; ми се крштавамо да бисмо спасли душу, а не ради тога да бисмо поправили здравље.

Питање о намерама пред крштење није ни мало неумесно. У Петрограду се деведесетих година догодио веома непријатан случај. Једног човека су екстрасенси послали да прими крштење у десет храмова како би се излечио. И ни у једном (!) храму га нису упитали зашто се крштава. Код мене је једном дошла жена са сином наркоманом и отворено ми је рекла да их је послала исцелитељка да се исповеде и причесте.

Затим установљавам степен црквености родитеља и кумова. Говорим о обавезности исповести и причешћа за сваког православног. Јер хришћанином нас не чини ношење крста, већ учешће у Св. Тајнама Цркве. Породица је домаћа мала Црква где сви морају да буду једно. Ако желимо спасење деци, и сами морамо да се спасавамо заједно с њима, да идемо тим путем према Богу.

Говорим о кумовима. Они нису почасни сведоци који стоје с врпцама на свадби. Они су духовни учитељи и руководиоци своје кумчади. Не можеш човека научити нечему што сам не познајеш. Према томе, треба што више сазнати. Кумови су они који за време малолетности деце полажу за њих завете светог крштења, то јест, јемче главом да ће уложити све напоре да дете одрасте у вери и да затим не оде из Цркве. Ако обећавамо нешто, онда морамо то да и испунимо, а ту дајемо обећања Самоме Богу, пред крстом и Јеванђељем. А сада оно најважније. Ради чега примамо крштење? Човек је двострук, он се састоји од душе и тела. Души је потребна далеко већа брига, него телу. На тело никада не заборављамо, а ето душе можемо да се не сећамо годинама. Ми примамо крштење да бисмо спасли душу, да бисмо постали деца Божија и васпоставили изгубљену везу с Богом. Крштење се назива другим рођењем. Питам мајке: "Када родите дете, шта одмах чините након што вам га донесу?" Оне одговарају: "Стављамо га на груди и дојимо га". Ето видите, ми га хранимо. После крштења човеку је такође потребна духовна храна - Тајна причешћа, молитва. Крштење је само почетак пута. Човека је мало родити, њега треба одгајити, васпитати и подучити. Исто то је и у духовном животу. Крштење нас не спасава аутоматски, без наших напора. Оно нас чини децом Божијом и децом Цркве коју је основао Бог. А то значи да морамо да користимо све оне благодатне дарове који у Цркви постоје: Евхаристија, исповест, друге Тајне и кроз њих нам се даје благодат Божија.

Ако се човек крстио и наставља да живи онако како је живео, он је сличан оном безумнику који је купио карту за воз, а не спрема се да отпутује њим. Или се уписао на факултет, а неће да студира. Неке људе два пута у животу доносе у храм. Једанпут на крштење, а други пут на опело. То је страшно.

Крштење је велика Тајна, али без наше вере она нема дејство. Ко буде веровао и крстио се биће спасен; ако не буде веровао биће осуђен (Мк. 16,16). Али, као што је познато, и вера без дела је мртва (Јк. 2,20). А дела вере су живот по заповестима, молитва и добра дела. У Јеванђељу се говори о томе да, када демон излази из човека, он лута по пустим местима, и не нашавши нигде уточиште, враћа се и види дом свој (то јест, људску душу) пометен и празан и доводи са собом још седам других демона. И потоње бива горе од првог. Свети Јован Златоуст приписује ове речи и Тајни крштења. Када је крштење извршено, али нема никаквог духовног рада тада духовни вакуум испуњавају духови злобе. Постоји закон: духовни живот не трпи празнину. Ако се не бавимо духовним васпитањем детета, његову душу заузима другачија духовност. Ако се узме у обзир данашње дивљање секти и окултизма, то је нарочито опасно. Ако примећујем смех и подгуркивање за време одрицања од сатане (када се дува и пљује), онда строго пресецам такво понашање. Ђаво нису бајке, то је реалност. Он неће седети скрштених руку, гледајући како се човек спасава. Он се труди да се освети. Али ради тога нам се и даје велико оружје: крштење и крст Господњи. На њему је написано: "Спаси и сачувај", и не сме се скидати, јер тиме себе лишавамо одбране и заштите. Човек који носи крст, моли се и приступа Тајнама не треба да се боји ђавола.

Духовно васпитање је вакцина против зла које царује у свету, имунитет против њега.

Без вере у Бога је немогуће сачувати децу од саблазни. Васпитавши дете у заповестима, ви постављате темељ целог његовог живота. Мислим да сваки отац и свака мајка хоће да их деца воле, да им буду ослонац, а о томе говори и пета заповест: *Поштуј оца и матер...* (Мт. 19,19). Заповести треба знати и причати о њима деци.

Да, пут духовног живота је сложен, али треба ићи њиме, треба чинити прве кораке, а затим ће бити лакше. То је једини пут којим можемо спасти нашу децу и подићи нашу земљу. Без препорода душа људских, наших и ваших душа, Русија се никада неће препородити.

НАШИ РОДИТЕЉИ

Рођење унука за бабе и деде понекад је догађај ништа мање радостан него за саме родитеље. Наши родитељи, пазећи, негујући унучиће, као да поново постају млади, доживљавају оно време када су и сами били родитељи малишана. Баке понекад воле унуке чак и више од своје деце. Наравно, то што бабе и деде мазе унуке је прилично уобичајена ствар. За то се они не могу строго осуђивати, они то чине искључиво из љубави и ничег рђавог у томе нема. Али бабе су обавезне да схвате да оне не смеју да се мешају у васпитни процес без дозволе родитеља, да не смеју да чине оно што може изазвати конфликтну ситуацију. Шта да се ради када отац и мајка васпитавају децу у

православној вери и побожности, а њихови властити родитељи се томе противе, жале унуке, не дозвољавају им да посте, да иду у храм, говоре им нешто против вере? То је принципијелно питање. Одговор на њега је дат у Јеванђељу: *Ко љуби оца или матер више од Мене није Мене достојан* (Мт. 10,31).

Један свештеник је имао мајку неверницу. Када би код ње долазили унуци она им је понекад говорила нешто против Бога. Сазнавши за то, свештеник је в строго рекао мајци да, ако се то буде наставило, унуке више неће видети. Када бабе и деде по питањима вере иду против родитеља то је неопходно пресецати, не губећи, наравно, поштовање према старијима.

Али има и потпуно другачијих примера када се бабе понашају врло мудро. Многим људима средњих година прве часове из православне вере давале су управо баке. И те успомене из детињства помогле су им да затим пронађу пут према храму. Зашто су бабе и деде мудри и понекад веома добро васпитавају унуке? Зато што они гаје већ друго поколење деце и узимају у обзир грешке и пропусте које су сами направили у младости.

Како научити дете да поштује пету заповест о љубави и поштовању родитеља? Дајући пример, волећи и поштујући своје очеве и мајке.

Мислим да је многим позната прича бајка о старцу-оцу.

Цела породица је седала да руча за један велики сто. Младим родитељима је о досадило да гледају како њихов стари отац за ручком гласно гргоће и пролива супу из кашике на столњак. Зато су га сместили за посебан сто и ставили су испред њега ванглу, пошто им је било жао лепог посуђа. Након извесног времена дечаков отац је видео како је његов мали син на улици и у дворишту од песка правио малу ванглу. Отац приђе и упита сина зашто му треба та вангла. А мали дечак одговори: "Тата, када порастем и ти постанеш стар као наш деда, и када не будеш имао зубе, ја ћу те такође стављати за посебан сто и ти ћеш јести из ове мале вангле". Отац се постидео до суза.

Следећег дана дечакови родитељи су поставили на сто нови столњак. Сместили су свог старог оца у прочеље и ставили испред њега најбољи, нови тањир.^[1]

НАПОМЕНЕ:

1. Наведено по: В. В. Ивљева, Породична психологија, Минск, 2006. стр. 338.

АДОЛЕСЦЕНТ

Одмах ћу рећи да за сада немам децу адолесценте. Извесно време сам чак размишљао имам ли морално право да пишем на ову тему. Али оно што бих хтео да кажем уопште нису мисли искусног родитеља, већ поглед из другог угла, у нечему чак поглед унутар самог проблема, јер сам и сам у

души остао млад и прелазни узраст код мене се веома растегао. Још са 20 година на сав глас сам се свађао с родитељима, бранећи своју "независност", због чега се сада јако стидим. Желим такође да поделим нека знања у области опхођења према адолесцентима, јер сам имао прилике да предајем омладини у школском образовном систему.

Одрастао сам у свештеничкој породици. Мој брат је такође постао свештенослужитељ а сестра је завршила Високу школу за православне медицинске сестре "Св. Димитрије Великомученик"[\[1\]](#). Такође бих хтео да испричам неке епизоде детињства и младости.

Кажу да децу треба васпитавати још док су у пеленама, то јест, када су још сасвим мала. Ако хоћемо да детету дамо "разумно, добро, вечно", то треба чинити пре адолесценског узраста, јер ће касније бити све теже и теже. Неки родитељи падају у очајање што деца престају да слушају, што се удаљавају од Цркве. То не значи да је све оно што су чинили пре тога било бескорисно. Ниједна реч речена с љубављу а на корист детета не пролази без трага. Не може се очекивати све и одмах. Молитва коју смо научили са сином или кћерком, добра књига коју смо прочитали, може бити предмет њиховог каснијег сећања и сачувати их од пада.

Оно што је у детињству код мене изазивало протест против родитеља, тих њихових савета сам се касније, када сам постао одрастао, ожењен човек, сећао са захвалношћу. А када су ми се родила властита деца, родитељски савети су ми били од велике користи.

Адолесцентско доба и такозвани прелазни узраст вероватно је најсложеније време у човековом животу. Сећамо се како смо се ми понашали безобразно и буде нам жао наших родитеља. Опште правило за овај период је следеће: ако је детету било добро у родитељском дому, радосно и топло, ако су га заиста волели, то ће му помоћи када наступи период кризе, отуђења и протеста, и оно ће се обавезно вратити у очев дом. И у дословном, и у преносном смислу.

У огромној већини случајева адолесценти одлазе од куће, користе дроге, дувају лепак зато што у њиховој кући нешто није у реду. И често су бучна улица и подрум са дрогом за њих начин да побегну из још теже атмосфере која влада у њиховој породици.

Криза прелазног узраста може се назвати "синдромом блудног сина". Мислим да сваки културан човек зна ову јеванђељску причу. Па ипак ћу вас на њу укратко подсетити. Син је, замоливши оца да му да његов део имања, отишао из родне куће у "земљу далеку" и ускоро је расуо сав новац, живећи блудно. Умирући од глади, сетио се како му је лепо било у родитељском дому и вратио се, молећи од оца опроштај. Отац се обрадовао, примио га и вратио му претходно достојанство. Зато што је син увек син, чак и ако је блудни.

Ово искушење доживљавају у овој или оној мери готово сви адолесценти. Човек хоће да буде одрастао, самосталан, независан, али нема за то још увек ни физичких, ни духовних снага. Сетимо се шта је био разлог повратка блудног сина: сећања како му је било добро у дому који је оставио и кајање због оног што је учинио. Топлина родног огњишта, успомене из детињства, родитељска љубав увек ће бити за нас светионик који светли у свету адолесцентског протеста и побуне.

Један педагог је рекао да је прелазни узраст време родитељских суза, молитава и кајања због грешака које су родитељи починили приликом васпитања.

Улога родитеља и педагога у адолесцентском периоду је, како је истицао В. В. Зјењковски, ћутљива улога, с молитвом и заветима унутарњег делања, које полагају одрасли за бунтовну дечију душу.[2]

Родитељске грдње треба примењивати само у крајњем случају, када души или јживоту адолесцента прети реална опасност. У том периоду родитељи треба да се потруде да успоставе с дететом односе поверења и пријатељства, да стекну поверење код детета. Познато је да је прелазни узраст време рушења идеала и збацивања ауторитета, нарочито родитељских.

Али често су "преци" сами криви за то, не желећи да знају и да проникну у то чиме живи омладина, и потпуно све то осуђујући.

Већ смо говорили о томе да је неопходно формирати укусу деце у односу на књиге, песме, филмове и уметност уопште. Све то треба бити учињено пре адолесценције. Ја и данас слушам песме и читам књиге које су ми препоручили родитељи. Говорећи о савременој масовној култури, родитељи не смеју то просто да називају демонским стварима, већ да је познају и да изабере из ње оно што је прихватљиво. Веома је тешко замислити адолесцента који са слушалицама на ушима слуша Бетовенову симфонију. Из ауторске или кантауторске песме (узгред, она је и данас популарна међу младима) могу се изабрати достојни обрасци. Чак и у рок музици све је веома разнолико. И тамо има људи верника с веома добрим песмама. Многе песме Константина Кинчева, Јурија Шевчука и других музичара терају човека да се замисли над главним питањима, позивају нас да волимо Отаџбину. Група "Љубе" има веома много тога душевног и патриотског. Све то можемо сазнати и пренети детету. Музика и песма могу утицати на формирање карактера. Није узалуд речено: ^ "Нама песма помаже да градимо и живимо".

Једна је ствар када син слуша: "муси-муси, пуси-пуси, мили мој", а сасвим друга је када слуша мужевне, мушке песме. Сада је, нажалост, уопште време владавине такозване поп-културе када су телевизијски и радио таласи претрпани неукусним пројектима типа "Фабрике звезда". И поп-музика се разликује од праве песме исто онако као што се жвакаћа гума разликује од праве хране. Жваћеш је, жваћеш али не можеш да се наситиш. Има једна шала: ако се пијанка не може спречити, њом се барем може управљати. У нашем случају не ради се о пијењу алкохолних пића, већ о исправном усмеравању тежњи и одушевљења адолесцента. Одричући оно што је блиско младом човеку, тешко да ћемо у његовим очима стећи ауторитет, већ пре обрнуто.

Хришћанство није увек и у целини уништавало паганске празнике, већ их је понекад испуњавало новим смислом. Адолесценте је тешко натерати да читају *Добротољубље*, дела Светих Отаца. Али њима се могу давати добре класичне књиге у којима се говори о хришћанству. На пример, *Quo vadis* Сјенкевича, дела Љескова, Шмељова, *Сребрни кнез* Алексеја Толстоја и још много тога. Те књиге могу постати уџбеници храбрости и побожности.

Омладина сада мало чита. Једном смо упитали дечака који код нас помаже у олтару: "Шта сада читају омладинци?" А он је рекао: "Па, ја уопште ништа не читам, а момци читају *Ноћну стражу*, *Дневну стражу*, *Господара прстенова*". Дакле, читају оне књиге по којима су били снимљени филмови. Филм је изазвао занимање за читање. Раније је било обрнуто. Људи су најпре читали, а затим су ишли у биоскоп. Полазећи од властитог искуства или саветујући се с људима познаваоцима, родитељи могу да посаветују деци шта да гледају. Ипак је снимљено и снима се веома много и избор свакако постоји. Само забранама нећемо ништа постићи, треба нешто да понудимо у замену за то. Не треба мислити да адолесценту нису потребни разговори с родитељима. Њему је то неопходно. Једноставно се односи помало мењају: од дидактичко-педагошких они треба да постану више пријатељски. Оно што адолесценти говоре о родитељима је намештеност и извештаченост. У дубини душе они теже родитељима, хоће да њихови родитељи буду најбољи. Покушај нешто лоше да кажеш пред дететом о његовом оцу - можеш и ударац у главу да добијеш.

Улога оца у васпитању је веома велика. Сваки отац има чему да научи, чиме да се бави с дететом. Пецање, бављење спортом, излети, корисне навике, чак просто занимљиве приче о младости деци су веома занимљиве. Само отац од дечака може направити мушкарца.

Сада је у омладинском одевању помодан стил "унисекс". То су врећасте панталоне, грубе дубоке ципеле код девојчица и некакве женскасте панталоне код дечака. То се тумачи као мешање полова, унификација. Тај стил не преовлађује само у одевању, него и у понашању омладине. Мушкарци престају да буду мужевни, а девојке женствене. Један свештеник је рекао да је полно васпитање и просвећивање веома добра ствар, али оно мора да се врши управо као полно васпитање, то јест, као васпитање полова: младиће треба васпитавати као будуће мушкарце, а девојке као будуће жене и мајке. И то васпитање родитељи морају да почну од себе. Већ својим спољашњим изгледом, одећом и фризуром они морају да дају пример деци.

Васпитање мушкараца и жена треба да почне још пре адолосцентног узраста. Говорити детету да је оно већ одрасло, јако и одговорно могуће је у било ком периоду.

А сада о интимно-полном васпитању. Објашњавати детету одакле потичу деца имају право само родитељи и то је искључиво њихова дужност. Зато ако у вашој школи хоће да уведу часове сексуалног васпитања зазвоните на узбуну. Разговарајте са школском управом, захтевајте да се уведу алтернативни часови, да се часови сексуалног васпитања не посећују. У крајњем случају преместите дете у другу школу. Али не смеју се давати деца онима који их кваре. Родитељска објашњења у тој сфери морају да имају крајње једноставан и сажет карактер.

У време после перестројке, када су почели да се појављују чланци у часописима и новинама на тему полног васпитања, прочитао сам једном паметну ствар: зашто тако интензивно расправљати о ономе о чему не размишља ниједан магарец; у човеку је природно утемељен сексуални нагон и када буде потребно он ће све учинити како треба.

Сада је у школски програм укључен предмет ОБЖР (основе о безбедности живота и рада). Не знам како га предају, али сама идеја није лоша. Добро је када деца добијају таква знања и од

родитеља. Отац може објаснити како треба деловати у сложеним ситуацијама. За време шетње по шуми треба да исприча како се одређују стране света, како се креће Сунце да дете не би залутало, да му покаже како се правилно пали ватра и поставља шатор. Обавезно научите дете да плива. Веома је добро научити га да поправља кола, иако то постаје све теже и теже. Наш век прогреса и компјутеризације ствара илузију комфора и заштићености. На пример, јуриш аутомобилом, топло ти је и добро се осећаш, свира пријатна музика. Чини ти се да си господар земље, да си покорио време и простор. Али наједном се угаси мотор и одмах се илузија завршава. И, како пева у једној песми Висоцки, "назад је петсто, напред је петсто, узалуд дајемо сигнале фаровима, међава је и нема ко да нам помогне". Ту треба рачунати само на Бога и сопствену припремљеност за дату ситуацију. Но не треба мислити да се хаварије и експлозије догађају само у Русији. Једноставно Рус је боље припремљен, он стално живи у условима екстремне ситуације.

НАПОМЕНЕ:

1. Школа основана 90-их година XX века у Москви на иницијативу А. П. Мастеропулоса, у којој обуку изводе врхунски медицински стручњаци укључујући и професоре Универзитета и докторе наука.
2. А. Рогозјански, Желим или треба, стр. 251.

АДОЛЕСЦЕНТИ И КОМПЈУТЕР

Постоји потпуно погрешно мишљење да што пре укључимо дете у рад на компјутеру, то боље. Једном сам прочитао у новинама како једна мама пита психолога може ли дете од три године да се игра на компјутеру. Психолог одговара да може, али не више од 15 минута. И то детету од три године! У школама информатика обично почиње да се учи у 9-10 разреду. Пре тога нема никаквог смисла учити дете да ради на компјутеру.

Када сам ја ишао у школу дете с наочарима је била велика реткост, у целој школи је било пар њих с наочарима. Данас је дечија кратковидост веома распрострањена. Због љубави према компјутеру и телевизији многи дечаци које познајем су почели да носе наочаре већ у почетним разредима. Зашто још треба тежити да се компјутер купи што је могуће касније? Адолесцент нема имунитет на одушевљење компјутерским играма. Тај проблем (игроманија) је захватио готово сву омладину. Што је човек старији, то је јачи, и мања је вероватноћа да се навуче на игру. О играма ћу рећи подробније. Сматрам да су неке "игрице" штетније од гледања најкрвавијег криминалистичког филма. Ниједан филм не даје такав ефекат присутности као игра. Филм, то је увек фантазија, бајка. А у игри јунак то сам ја лично, његови поступци су моји поступци. Игре су сада веома натуралистичке.

Једном кад сам био у гостима био сам запањен једном игром (затим сам имао разговор с родитељима). Њен смисао је следећи: полицајац иде градом. Може да узме било који аутомобил, избацивши власника из њега. Јури тим аутомобилом, обара људе, они веома натуралистички

падају на асфалт, лије крв. А ти возиш даље. И није ти страшно што си оборио невиног човека, па то је игра. Игра је игра, али учи човека да мисли да људски живот ништа не вреди. И то је једна од "најневинијих игара". О "игрицама" другог нивоа где се може наћи свашта - садизам, секс, сатанизам - нећу ни говорити, јер је ту и онако све јасно.

Ако сте ипак купили детету компјутер, узмите ствар под строгу контролу. Рад и играње на компјутеру треба строго доzirати. Ви морате бити у току чега се играју ваш син или кћерка.

На компјутеру треба дете учити не да се игра, већ да ради. Често родитељи правдају куповину компјутера тиме што, ето, без њега човек уопште не може да живи у будућем животу одраслих, да је он потребан у свим сферама. Тај проблем је измишљен. Прво, компјутер постаје све више и више доступан обичном кориснику. Научити радити на њему није тешко (рецимо, мој отац је са 60 година научио да ради на компјутеру, и то доста добро). Када буде било потребно млад човек ће без напора усвојити компјутерску писменост. Ако му компјутер буде потребан због струке, раду на њему ће га обучавати у стручним школама. Веома много професија уопште не захтевају знање компјутера.

Наравно, компјутер је само инструмент као што је то, на пример, нож и зато човек може да исече хлеб, али може и да убије. Али, нажалост, штета од њега је понекад већа од користи.

ОКОЛИНА И ДРУШТВО

Адолесценти су нарочито подложни туђем утицају. То с ким се они друже веома је важан чинилац формирања њихове личности. Још пре адолесцентског узраста родитељи морају да науче да пазе с ким се њихово дете дружи и игра. Отац Димитрије Смирнов каже: "Ми у кући и са својим познаницима хришћанима морамо да створимо такву животну атмосферу да се њему (детету) чак и не излази на улицу. Зато што, чим деца изађу на улицу, одмах све 'вирусе' са улице уносе у кућу. Али у кући мора бити створена атмосфера таквог интензивног живота да их ни на какву улицу не вуче... Треба размишљати о томе да деца око себе имају круг дружења више или мање пристојан, треба га стварати. Тада она и неће хтети да улазе у ту атмосферу улице. А зашто она тамо теже? Зато што је код куће с мамом досадно. А с мамом и татом њима не сме бити досадно. Зато родитељи морају из све снаге да се труде. Да, кад је већ друштво код нас такво, треба децу некако од њега заштитити. Што их дуже будемо штитили од друштва, то боље. Зато што, када буду принуђена да оду у живот одраслих, њихова ће психа ојачати. Познато је, на пример, да већина људи постају наркомани са 14-15 година зато што у том узрасту немају ни способност размишљања ни чврстину воље. И само их породица може сачувати од сваког зла. Зато и школу треба бирати, и одељење треба бирати, и разредног старешину - о свему треба мислити, а не тако да све буде што једноставније"[\[1\]](#).

Ове речи могу да потврдим примером из своје властите породице. Ја се ни сам дружио с децом из дворишта и из школе, мени је са њима било досадно. Али сам се дружио са сином мамине другарице. Наравно, родитељима се то свиђало. Тај дечак је сада постао свештеник, заједно смо

похађали богословију. Е па он ме је упознао са својим друговима, веома добрим момцима. Заједно смо похађали кружок за прављење модела авиона, заједно смо ишли на такмичења. Било нам је веома занимљиво, радили смо заједнички посао: тамо сам научио готово све што умем сада да радим рукама. Моји другови нису били верници, али момци су били веома исправни и прави пријатељи, И у томе што сам се дружио с њима има, наравно, и заслуге мојих родитеља који су пазили на то с ким се дружим. Код куће ми такође никада није било 3 досадно. Са свим својим проблемима и бригама ишао сам мами; са оцем сам о општио мање, али сам и с њим имао веома добре односе. Зато се сада веома с много са њим саветујем и увек наилазим на разумевање.

Веома је добро када се деца друже према интересовањима, када имају заједничка интересовања. Чак и ако се окупљају у целини добра деца, али не знају чиме да се баве, она најчешће почињу да раде нешто лоше. Нерад је погубан за омладину. Опет наводим успомене из детињства: Наша парохија је била јприлично млада, било је много деце и младих и на празнике смо давали представе, организовали концерте и чајанке. Деца су пре тога ишла на пробе, дружили смо се једни с другима. Старшина и духовник наше парохије отац Сергије Романов, водио је веома добре разговоре с адолесцентима, а ми смо правили мале реферате на разне теме. Тада смо се окупљали по становима, јер просторија још увек нисмо имали. То сам запамтио за цео живот. И што је још важније, имали смо живе и дубоке односе. Многи млади који су ишли тада на те представе и кружоке, када су одрасли, крунисали своје пријатељство браком.

НАПОМЕНЕ:

1. Подвиг породичног васпитања, Москва 2001, стр. 214-215.

ОЗБИЉАН РАЗГОВОР

Већ смо додиривали тему кажњавања и забрана и помињали смо да у адолесценском узрасту строгост и куђење морају бити сведени на минимум. Али има ситуација када су родитељи просто дужни да се умешају, јер је оклевање равно смрти. Ако примећујете да син или ћерка чине озбиљне преступе: крађа, мастурбација, алкохол и томе слично, треба звонити на узбуну. Од чега почети? Од озбиљног разговора. Без вике, гнева, крајње озбиљно и мирно. Најбоље је да такав разговор обавља отац. Прво што треба рећи је то да је дете веома онерасположило родитеље и да они нису очекивали од њега тако нешто. Друго што се може рећи јесте то да код нас тако нешто није било и неће бити и да ми то нећемо дозволити. Важно је објаснити адолесценту зашто је то грех и преступ, показати штетност и последице греха. Може се припретити оштром казном (наравно, не телесном), али још увек не треба кажњавати. Страх од казне је већ казна и то је понекад довољно. Односно, озбиљне грехе треба спаљивати у сијаним гвожђем, као тумор. Ту је либерализам недопустив.

Уосталом, како већ рекосмо, строгост треба ограничити. Али реакцију најближих на лоше поступке дете мора знати: да је то насекирало родитеље, да они тугују, да он губи њихово поштовање. Ако у породици воле дете, ако му је добро с родитељима, али губи њихову благонаклоност, то не може да га остави равнодушним.

Једна мајка имала је седморо деце и сва су она одрасла као добри трудбеници, сви имају добре породице. Питали су је: како их је васпитала? Она је рекла да их је васпитала сузама. "Чим почну нешто лоше да чине, почињем Богородици да се молим и чак да плачем". А деца онда кажу: "Мама, не плачи, нећемо више". Ето тако их је васпитала.

Родитељи су врло често забринути за децу. Мисао о томе да им се нешто може догодити стално их притиска. Ја то називам "болешћу паметне Елзе". Постоји једна бајка о томе како је једна девојка која још није родила дете већ почела да страхује за његов живот. "Ето кад он порасте, отићи ће у подрум, па ће му с полице пасти на главу бокал и убиће га". Ова болест се лечи само једним - молитвом за децу.

У једној породици смо моја жена и ја видели добар обичај. Супружници су сваке вечери клечали и молили се за децу. После тога смо и ми такође то исто почели да чинимо. Када се молимо за децу, препуштамо их у руке Божије, призивамо анђела чувара. Савршена љубав одгони страх (I. Јн. 4,18). Ту се не уздамо само у своје немоћне снаге. Можемо се за децу молити и током дана, а можемо и на служби. Понекад људи узимају неко молитвено правило за децу, на пример, читају канон Богородици.

ЈЕ ЛИ ГОВОРЕЊЕ РУЖНИХ РЕЧИ БЕЗАЗЛЕНО?

Предавање у школи

Једно од обележја духовне и културне катастрофе која нас је задесила постало је и говорење прљавих речи. Док је раније псовање углавном било специфични језик криминалаца, пијаница и других посрнутих лица, сада псовка све дубље продире у све друштвене и старосне слојеве, нама све више покушавају да наметну став да је руски језик уопште немогућ без псовке.

Потрудићемо се да покажемо историјске корене псовања и да раскринкамо неке митове који су настали у вези с њим.

Почећемо од тога да је псовка древна појава и да је својствена готово свим народима. О "поквареној речи" писао је још апостол Павле. У 4. веку свети Јован Златоусти је говорио: "Ако ко псује мајку некоме, тада крај престола Господњег Мајка Божија дату Јој молитвену заштиту од човека одузима и одступа од њега и који човек псује мајку, тога дана себе проклетству излаже пошто мајку своју прља и тешко је вређа. С таквим човеком не доликује нам да једемо и пијемо ако не одустане од таквог псовања". Запамтимо ове Светитељеве речи јер ћемо се на њих још вратити.

У чему је пак феномен псовке? Зашто речи које углавном значе медицинске термине приликом "превођења" на језик псовке постају непристојно изгарање прљавих речи? Зашто се оне уопште примењују, често не у непосредном значењу? У свим језицима и културама псовачка лексика означава једно исто. То је релативно невелика ("прљаво туце" како кажу Енглези) и затворена скупина речи. У ту скупину спадају називи делова људског тела, пре свега гениталија, физиолошких функција, полног чина и речи које су изведене од њих.

Епископ Варнава (Бељајев) пише да је говорење срамних речи "наслеђе чисто паганско. Оно у целини потиче од фалусних култова старог Истока, почев од дубина сатанских (видети: Отк. 2,24) и мрачних бездана разврата у част Ваала, Астарте и осталих, па све до класичних наследника Хама". Култови древног Вавилона, земље Ханаанске, у којима се практиковало приношење деце на жртву, служење разврату и блуду, ритуална проституција, дали су одговарајућу терминологију ритуалних магијских формула које су постале темељ псовке.

Изговарајући непристојне речи човек (макар и нехотице) призива демонске силе и учествује у мрачном култу. Познато је да су народе који су насељавали Ханаан освојили Јевреји који су их немилосрдно истребили по заповести Божијој. И то уопште није необјашњива суровост, већ праведни гнев Божији, казна за чудовишну поквареност и клањање греху.

Један од раширених митова јесте тврдња да су псовку у Русију донели Монголи и Татари. Смешно је сматрати како су раније живели чисти и високо морални Кривичи и Радимичи који нису знали за псовке, а затим су дошли искварени Монголи и научили су их непристојној лексици. Не, корени псовке су паганска бајања и у Русији су она постојала још пре Монгола. Код источних Словена, као и код других народа, у паганска времена је постојао култ плодности, вера у мистични брак неба и земље. На руским паганским свадбама певале су се такозване песме-грдње, које су садржале ритуално вређање младожење (да његова изабраница не би морала да га куди у породичном животу). Уз помоћ псовке паганин-Словен је застрашивао такође нечисту силу, мислећи да се демони боје псовки.

Већ након крштења Русије за говорење прљавих речи строго се кажњавало. У Указу цара Алексеја Михајловича из 1648. године подвлачи се недопустивост говорења прљавих речи на свадбеним обредима: Да се "на свадбама песме демонске не певају и никакве срамне речи не говоре". Ту се такође помиње и говорење прљавих речи у доба од Божића до Богојављења: "А увече уочи Рођења Христовог и Василијева дана и Богојављења... да се песме демонске не певају, да се псовке и свакакве развратне речи не говоре". Сматрало се да се псовком којом се помиње нечија мајка вређа, прво, Мајка Божија, друго, рођена мајка човекова и, најзад, мајка земља [Код Руса постоји посебно развијен култ "мајке земље"; прим. прев.].

Постојала је представа да се псовање мајке кажњава елементарним непогодама, несрећама и болестима. Још се за време цара Михаила Фјодоровича и Алексеја Михајловича за псовање кажњавало шибањем на улицама. Није на одмет да се сетимо да се за непристојно псовање на јавном месту чак по Кривичном закону СССР кажњавало са 15 дана затвора.

Ми носимо одговорност за сваку испразну реч, нарочито за прљаву. Ништа не пролази без трага и, вређајући мајку другог човека, шаљући проклетство њему, ми самим тим навлачимо несрећу на себе. Сетимо се речи светог Јована Златоустог: "Који човек псује мајку, тога дана себе проклетству излаже".

За говорење срамних речи Бог пушта на човека различите несреће, напасти и болести. У медицини постоји врста психичког обољења (које је, истина, лоше проучено) када човек који је можда чак и далеко од прљаве псовке, пати од необјашњивих напада. Болесник наједном почиње да мимо своје воље избацује бујице непристојних псовки. Понекад хули на Свете и на Бога. Вернику је то све јасно. У духовној пракси се то назива опседнутошћу, или бесомучношћу. Демон који се налази у опседнутом (ђавоиманом) приморава овога да изговара страшне псовке и хуљења. Из праксе је познато да се бесомучност овакве врсте може догодити с допуштењем Божијим чак и деци.

Врло често људи који се налазе у стању духовне помрачености чују гласове који изговарају бујицу псовки и богохулстава. Није тешко досетити се коме припадају ти гласови. Псовка се одвајкада назива језиком демона.

Навешћу пример како делује такозвана "црна реч", то јест, изрази у којима се помиње ђаво.

Један човек је јако волео да употребљава ту реч и кад треба и кад не треба. И долази он једном тако кући (а на средини његове собе је стајао сто) и види да под столом седи онај кога је он тако често помињао. Човек га у ужасу пита: "Зашто си дошао?" Овај одговара: "Па ти ме стално зовеш". И нестаете. Ово није никаква страшна прича, већ потпуно реалан случај. Као свештеник могу да наведем доста сличних случајева, чак из своје невелике праксе.

Ђаво, нажалост, није лик из филмова ужаса, већ реална сила која постоји у свету. И човек који употребљава псовке, ружне речи, сам отвара врата своје душе тој сили.

Онај ко је навикао да изговара прљаве речи већ се налази у зависности од своје штетне навике. Како каже апостол, онај који чини грех роб је греха. Ко мисли да је независан од своје навике да псује, нека покуша барем два дана да не употребљава псовку и схватиће ко је газда у кући. Оставити псовање није ништа лакше него оставити дуван. Недавно се у познатом салону лепоте у Ростову догодио следећи случај: отпуштене су одједном три жене фризерке. Разлог је био то што им је директор забранио да псују на радном месту. Младе жене нису биле у стању да поднесу ту забрану.

Осим тога што псовање духовно штети, оно културно осиромашује човека. Ако се из језика неког псовача уклоне све псовке које се најчешће употребљавају ради повезивања речи и немају никаквог смисла, видећемо колико је сиромашан његов речник. Употребљавајући прљаве речи, псовач често подсвесно хоће да угуши у себи глас савести и стид, како би му даље већ било лакше да чини срамне поступке.

Псовка прља човека, убија његову душу. У друштву псовача настаје лажни стид да човек каже искрену и добру реч. Такво друштво се подсмева не само речима "љубав", "лепота", "добро", "милосрђе", "сажаљење", оно сасеца саму 3 могућност искреног и чистог погледа.

Сваки млад човек који употребљава псовку треба да постави себи питање: хоће ли се пријатно осећати када његов мали син или ћерка почну у његовом присуству да псују? У америчким породицама постоји врло занимљив обичај. Када деца са улице доносе погрдне речи и питају за њихово значење, родитељи им, по правилу, све поштено објашњавају, али затим обавезно приморавају дете да опере уста сапуном, јер мрске речи прљају и свест, и душу, и слух, и уста која их изговарају. Не би било лоше да и ми за своју децу уведемо сличан обичај.

Једном смо се супруга и ја одмарали у подмосковском селу Фењино. Тамо смо срели малог дечака који је тек недавно проговорио. Имао је око три године. И ето у његовом врло сиромашном речнику већ је била присутна псовка. Шта ће тек бити касније?

Често млади људи псују да би се показали да су одраслији, мужевнији, јачи. Слушао сам овакву шалу. Заставник грди војнике: "А што ви псујете као деца?" У свакој шали, као што је познато, има део збиље.

Адолесцент који извежбано псује хоће да сакрије своју унутрашњу слабост и инфантилност. И уместо да на делу докаже да је одрастао, ставља на себе оклоп грубости и неприступачности. Ето како сам ја силан - и псујем, и пушим, и пијем. А изгледа смешно и детињасто. Она) ко је заиста јак нема потребе да то доказује целом свету. Заиста независан човек није онај који живи по закону стада: куда иду сви тамо идем и ја. Снажан човек не дозвољава штетној навици да овлада њиме. Ако псујете у присуству девојака и сами дозвољавате њима да псују, какав сте онда ви то мушкарац?

Језик и говор су наше оружје, средство комуницирања и убеђивања, треба се научити владати језиком. То је врло тешко чинити када је говор оптерећен ђубретом, кад је осиромашен. Има две врсте псовки: афективна, то јест, псовка у тренутку гнева и љутње, и просто, што се каже, псовка у улози повезивања речи. На ову другу људи се тако навикну да не могу без ње. Чак је и од речи поштапалица ("тако да кажем", "укратко", "па" и тако даље) врло тешко ослободити се, тим више од непристојне лексике која надокнађује опште сиромаштво речника и видокруга.

Али како то, рећи ћете ви, ми сада на телевизији често чујемо псовке? Није све што се даје на телевизији исправно и добро. Оно што приказују треба обавезно филтрирати. Савремена телевизија је комерцијална и тамо се ништа случајно не приказује. То је или реклама (отворена или прикривена), или плаћена наруџбина. Глава нам није дата само да гурамо у уши МПЗ плејер, него и да размишљамо, да анализирамо, а не да слепо идемо за неким. Зашто да играмо како свирају они који хоће да се претворимо у тупо стадо овнова који жваћу јефтину жваку?

Када сретнеш човека који користи псовку и нехотице се замислиш: је ли код њега све у реду у глави? Зато што само болестан и сексуално угрожен човек може тако често да помиње полне органе и полни чин.

Игуману Сави (Молчанову), који се стара о веома много војних лица, један припадник војске је причао како дуго није могао да се избави од страсти псовања. Ту навику је искоренио на следећи начин. Чим би му се отела нека покварена реч, он би на то обратио пажњу, налазио је у касарни згодно место и тамо је правио 10 метанија. И порок псовања је потпуно оставио. Било би веома добро да млади људи следе овај пример.

ЦРКВЕНО ВАСПИТАЊЕ АДОЛЕСЦЕНАТА

Како дете које је већ мало одрасло задржати у Цркви, како сачувати његову веру? Тај задатак је врло озбиљан и није ни мало једноставан. Ту опет не сме бити крајности. Адолесцент више нема дечији доживљај вере, он напушта послушност према родитељима, али није дошао ни до духовних доживљаја одраслих. Зато је први и најважнији задатак не одбити у њему жељу да се моли и иде у храм. Адолесцентима је потребно некакво учешће у црквеном животу. И премда сам вам говорио да је појава деце у олтару непожељна, за дете у прелазном узрасту то може одиграти позитивну улогу. Појање на певници, читање у овом узрасту може задржати децу у Цркви. И наравно, дружење са сличном црквеном децом. Ја сам растао у совјетско време и за мене је нарочито важно било да нисам само ја верник да постоје момци с којима заједно идем у храм, и радим неке послове. Сећам се како смо ја и мој друг ишли у цркву ван града. Пут је трајао преко два часа. Било је тешко, али заједно је било све лакше и занимљивије. "С ким си, онакав си" - каже народ. Када је наша парохија добила свој храм, ми смо га с великом радошћу сређивали. Ту смо се и дружили са одраслим парохијанима и много тога смо од њих научили. Адолесценту је потребно нешто да ради, подршка другова.

У сваком храму према омладини се односе добро и дају им неки посао према њиховој снази. Може се чистити снег око цркве, а ако младић још нешто уме да ради рукама он је веома драгоцен. Врло је важно изабрати правилну парохију где има много младих. Духовник такође игра огромну улогу. Њему понекад причају оно што никада неће рећи родитељима и он може веома утицати на духовни живот детета.

Нажалост, адолесценти (чак и из црквених породица) често лоше схватају смисао црквене службе. И зато се они у храму досађују, премештају се с ноге на ногу. Родитељи морају код куће да објасне деци, поредак и симболичко значење богослужења, веома би било добро да бар мало науче црквенословенски језик. У моје време су млади људи долазили у храм са брошуром "Свеноћно бденије и Литургија" и пратили су с њом ток службе.

Истина, та књижица је потребна само у прво време јер ће после адолесцент већ сам добро почети да разуме богослужење.

Молитва не сме да се претвара у формалност. Најважније је да није потребно велико правило већ стално правило. Родитељи треба да покажу адолесценту да постоји жива веза са живим Богом и да Сам Бог очекује од нас такав однос. У нашој породици најстарији син већ добро зна: сваки посао треба почети молитвом. Пред путовање се служи молебан. Ако почиње селидба или изградња - такође молебан. И Господ нам долази у помоћ. *Иштите и даће вам се* (Мт. 7,7). Бог нам је ближи него што нам се понекад чини.

Основе вере се могу преузети из класичне књижевности. У наше време се из даје много занимљивих и добрих књига. Мени се свиђају о светом Нектарију Егинском, св. Јовану Шангајском, блаженој Матрони, св. Царским мученицима Романовим, затим књиге оца Серафима Роуза, старца Пајсија Светогорца, митрополита Јеротеја Влахоса, књига *Старац Арсеније*, књиге архимандрита Рафаила Карелина.

Све је то младима занимљиво. Добро је када се деца не задовољавају само лаком књижевношћу него читају и озбиљне духовне књиге.

ВАСПИТАЊЕ ВОЉЕ

Међу младима (а и не само међу њима) је популарна парола: Не веруј, не страхуј, не моли. Омладини се чини да се тиме изражава њихова независност и снага. Заправо тај принцип сеје поделу. Адолесценти се често не односе добро једни према другима. То се догађа због тога што им се чини: сажалење, саосећање, снисходљивост према слабима и великодушност су пројаве слабости и кукавичлука. Треба им ставити на знање да заиста снажан човек, прави мушкарац може бити и снажан (када треба да заштити ближње), и благ (према слабима). То нимало не умањује његово достојанство.

Код познатог рок-певача К. Кинчева има песма "Бој се, моли и веруј". То је потпуна супротност, потпуна антитеза чувеној пароли. Смисао ове песме је у томе да "ако сејеш на доброј земљи", ако живиш по савести и с Богом, градиш живот на чврстом темељу, можеш се бојати, молити и веровати.

Управо страх од тога да се затражи помоћ јесте испољавање слабости, јер ономе ко је заиста јак није обавезно да то стално доказује, он може да замоли и сам да пружи руку помоћи. Наравно, то није једноставно - васпитавати у себи снагу, снагу воље. Једном сам нешто прочитао о православној гимназији где се држи настава "Васпитање воље". То је врло добра иницијатива. Младом човеку је важно да зна да слобода није могућност да се ради шта се хоће (а код омладине је врло развијен инстинкт стада - "сви су потрчали па сам и ја потрчао"). Умети се супротставити утицају већине, не чинити грех зато што сви то чине, живети својом главом - то и јесте испољавање снаге воље.

Једном сам држећи у једној техничкој школи часове православне културе говорио о "златном правилу": *Све, дакле, што хоћете да чине вама људи, тако чините и ви њима* (Мт. 7,12). Овај

принцип не треба сматрати примитивно: ти мени, ја теби; ја сам дао Васји да мало игра електронску игрицу а он ће ми дати да препишем контролни. То правило је далеко дубље. Добро које ми чинимо не ишчезава, већ нам се врло често враћа преко сасвим других људи. Техничка школа је имала саобраћајно-браварски смер и ја сам рекао деци: "Сви ћете ви имати кола и ви ћете их возити. Не узимајте новац када неком пружате помоћ на путу". Сећам се једног старог филма, тамо се возач "волге" заглавио на путу. Њему помаже да се ишчупа сеоски момак на камиону. Возач Волге му нуди новац али му овај одговара: "Узми своје паре, ако се ја заглавим, а не будем имао паре!" Наша добра дела нама се и враћају.